

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Obor Finance a řízení

Psychosociální dopady nezaměstnanosti

Bakalářská práce

Autor: Lenka Zapletalová

Vedoucí práce: PhDr. Eva Půlkrábková

Jihlava 2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Lenka Zapletalová
Studijní program:	Ekonomika a management
Obor:	Finance a řízení
Název práce:	Psychosociální dopady nezaměstnanosti
Cíl práce:	Analýza nezaměstnanosti z hlediska psychosociálních dopadů na člověka v životní situaci ztráty zaměstnání, posouzení a akcentace významu práce pro jednotlivce. Specifikace psychosociálních faktorů ovlivňujících životní jistoty nezaměstnaných.

PhDr. Eva Půlkrábková
vedoucí bakalářské práce

Ing. Roman Fiala, Ph.D.
zástupce vedoucího katedry
Katedra ekonomických studií

Anotace

Bakalářská práce se zabývá psychosociálními dopady nezaměstnanosti.

V teoretické části jsou nejdříve definovány základní pojmy týkající se nezaměstnanosti. Dále jsou popsány druhy nezaměstnanosti, faktory ovlivňující nezaměstnanost a uvedeny její dopady na zdraví a psychický stav jedince. Praktickou část tvoří analýza nezaměstnanosti na základě dotazníkového průzkumu uskutečněném na Úřadu práce ve Žďáře nad Sázavou.

Cílem mé práce je analýza nezaměstnanosti z hlediska psychosociálních dopadů na člověka v životní situaci ztráty zaměstnání. Posouzení a akcentace významu práce pro jednotlivce. Specifikace psychosociálních faktorů ovlivňujících životní jistoty nezaměstnaných.

Klíčová slova: nezaměstnanost, práce, psychosociální dopady, úřad práce.

Annotation

This bachelor thesis is focused on the psychosocial impact of unemployment.

The theoretical part first defined the basic concepts related to unemployment. The following describes the types of unemployment, factors affecting unemployment and given its impact on health and well-being of the individual. The practical part consists of an analysis of unemployment based on a questionnaire survey conducted by the job centre in Žďár nad Sázavou.

The aim of my work is the analysis of unemployment in terms of psychosocial impacts on human life in a situation of loss of employment, the assessment and the accentuating the importance of work for individuals and specifications of psychosocial factors affecting the life assurance of unemployed.

Key words: unemployment, labor, psychosocial impact, job centre.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Evě Půlkrábkové za odborné vedení mojí práce, trpělivost, ochotu a čas při jejím vytváření.

Děkuji také všem respondentům, kteří mi věnovali svůj čas při vyplňování dotazníků.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, všem blízkým a přátelům, kteří mě při vytváření této práce podpořili.

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ .

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje AZ, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 9. 5. 2013

.....

Podpis

Obsah

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Práce.....	10
1.1 Motivy k práci	10
2 Nezaměstnanost	11
2.1 Definice, vymezení pojmů a měření nezaměstnanosti.....	11
2.2 Druhy nezaměstnanosti	12
Dobrovolná x nedobrovolná nezaměstnanost	13
2.3 Faktory ovlivňující nezaměstnanost.....	14
2.3.1 Vzdělání	14
2.3.2 Věk.....	14
2.3.3 Pohlaví	15
2.3.4 Sociální kategorie	16
2.4 Psychické dopady nezaměstnanosti	16
2.5 Sociální dopady nezaměstnanosti	19
2.6 Vliv nezaměstnanosti na zdravotní stav jedince	20
2.7 Nezaměstnanost životním stylem.....	22
PRAKTICKÁ ČÁST	23
3 Charakteristika Žďárska.....	23
3.1 Vývoj nezaměstnanosti v okrese	25
4 Dotazníkové šetření	26
4.1 Osobní údaje (pohlaví a věk)	27
4.2 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?.....	28
4.3 Délka Vaší nezaměstnanosti k dnešnímu dni?	29
4.4 Absolvování rekvalifikačních kurzů či veřejně prospěšných prací.....	31
4.5 Jak jste spokojen(a) s přístupem pracovníků na Úřadu práce?	31
4.6 Z jakých finančních prostředků převážně čerpáte?	32
4.7 Za jakou měsíční hrubou mzdou jste ochotna(ochoten) nastoupit do práce?	33
4.8 O kolik se snížil Váš měsíční příjem jako nezaměstnanému?	34
4.9 Pociťujete nějaké psychosomatické změny?	34
4.10 Pociťujete v současnosti nějaký z níže uvedených psychických stavů z důvodu nezaměstnanosti?	35
4.11 Zaznamenal(a) jste v současnosti vyšší užívání psychoaktivních látek?	35
4.12 Pociťujete některý ze sociálních dopadů?	36
4.13 Kdo je nyní Vaší největší oporou?	37

4.14	Jaký je Váš plán do nejbližší budoucnosti?	37
4.15	Jakým způsobem hledáte práci?	38
4.16	Co nejraději děláte ve volném čase?	39
5	Osudy a příběhy nezaměstnaných.....	40
6	Rady pro nezaměstnané	42
6.1	Obecné rady	42
6.2	Práva a povinnosti nezaměstnaných.....	43
6.3	Jak postupovat na úřadu práce	44
6.4	Psychosociální pomoc nezaměstnaným	46
6.4.1	Pomoc ze strany psychologů.....	46
6.4.2	Pomoc ze strany rodiny.....	47
	ZÁVĚR	48
	Seznam odborné literatury	50
	Seznam internetových zdrojů.....	51
	Seznam obrázků	52
	Seznam tabulek	52
	Seznam grafů	52
	Seznam příloh	52
	Přílohy.....	53

ÚVOD

Ať už se podíváme do novin, na televizi či internet, všude se hovoří či píše o nezaměstnanosti. Nezaměstnanost bezesporu patří k nejzávažnějším a nejaktuálnějším problémům dnešní doby. V současnosti, především díky ekonomické krizi, problém nezaměstnanosti narůstá. Každý z nás, ať už přímo či nepřímo, její důsledky pocítil. Negativní dopady nezaměstnanosti působí samozřejmě na celou společnost, zhoršují hospodářskou situaci státu, spokojenost a zdraví lidí. Vyšší počet nezaměstnaných klade i vyšší finanční nároky na podporu ze strany státu. Státní rozpočet je třeba samozřejmě doplňovat a jedním ze zdrojů mohou být vyšší odvody na daních, ať už přímých či nepřímých.

Ještě v prosinci minulého roku byla nezaměstnanost v naší zemi na úrovni 7,5 procenta, což nás řadilo na sedmé místo zemí s nejnižší nezaměstnaností. Jenže podle většiny analytiků nemá být ani tento rok pro české i evropské hospodářství přívětivý. Oproti prosincovým údajům vzrostla nezaměstnanost v únoru letošního roku o 0,6 procenta a celkový počet nezaměstnaných přesáhl 585 000 lidí. Česko dokonce podle staré metodiky překonalo desetiprocentní hranici nezaměstnanosti, a tak naše země vystoupala na nejvyšší hodnotu od roku 1993. (Práce a sociální politika, 2013)

V roce 1960 sestavil T.Holmes a R. Rahe stupnici událostí, která jednoduchou formou přidělení bodů hodnotí stresové okamžiky lidského života. Ztráta zaměstnání dle této stupnice získala 47 bodů. Pro představu rozvod si vysloužil 73 bodů, spory s nadřízeným pracovníkem 23 bodů. Z toho vyplývá, že výpověď znamená pro všechny lidi velmi zátěžovou zkušenost. (Ševelová, 2009)

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou psychosociálních dopadů nezaměstnanosti v okrese Žďár nad Sázavou.

V teoretické části jsou nejdříve definovány základní pojmy týkající se nezaměstnanosti. Dále jsou popsány druhy nezaměstnanosti, faktory ovlivňující nezaměstnanost a uvedeny její dopady na zdraví a psychický stav jedince.

V praktické části nejprve charakterizují Žďár nad Sázavou a poukazují na vývoj nezaměstnanosti v okrese. Poté se zabývám analýzou nezaměstnanosti na základě dotazníkového průzkumu uskutečněném na Úřadu práce ve Žďáře nad Sázavou.

Na závěr uvádím vlastní doporučení, jak úspěšně překonat náročné období nezaměstnanosti.

Cílem mé práce je:

- analýza nezaměstnanosti z hlediska psychosociálních dopadů na člověka v životní situaci ztráty zaměstnání,
- posouzení a akcentace významu práce pro jednotlivce,
- specifikace psychosociálních faktorů ovlivňujících životní jistoty nezaměstnaných.

Informace jsem čerpala převážně z literatury od Vágnerové, Buchtové, Mareše, portálu Ministerstva práce a sociálních věcí a také z vlastních zkušeností při komunikaci s nezaměstnanými na Úřadu práce ve Žďáře nad Sázavou.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Práce

„Práce je pro člověka nejdůležitější podmínkou jeho existence, přináší mu nejen materiální užitek, ale současně mu dává pocit seberealizace a společenské užitečnosti.“
(Buchtová, 1999, s. 9)

Zaměstnání představuje pro většinu lidí podstatnou a důležitou součást jejich života. Ať už jsou důvody jakékoliv, faktem zůstává, že ekonomicky aktivní populace tráví ve svém zaměstnání významnou část svých všedních dnů. Práce dává člověku pocit seberealizace a společenské užitečnosti, uspokojuje jeho potřeby ctižádosti, sebeuplatnění a sebeúcty. (Červenka, Svobodová, Vinopal, 2006)

Většina lidí bere zaměstnání jen jako nutný životní úděl. Člověk poznává jakou hodnotu skutečně práce v jeho životě má, teprve až když ji ztratí.

1.1 Motivy k práci

Motivy k práci mohou být dle Vágnerové (2004) různé a mohou mít individuálně specifický význam:

- **Peníze.** Jejich cílem je spotřeba. Lidé pomocí nich uspokojují svoje potřeby prostřednictvím hodnot a požitků. Opakem je chudoba a omezení možností, obzvláště v oblasti spotřeby.
- **Aktivita.** Pracovní činnost může uspokojovat potřebu smysluplné aktivity. Opakem nedostatek životní náplně.
- **Seberealizace.** Cílem je úspěch, získání žádoucí sociální pozice, potřeba ukázat, že je člověk užitečný. Práce může být smyslem života. Opakem je pocit neúspěchu, zbytečnosti, vyřazení ze skupiny zaměstnaných.
- **Sociální kontakt.** V zaměstnání člověk může navázat celou řadu kontaktů, protože se stýká s různými lidmi. Opakem je osamělost a sociální izolace.
- **Samostatnost a nezávislost.** Potvrzením dospělosti je ekonomická samostatnost a nezávislost na společnosti či rodině. Opakem je závislost a nesoběstačnost, která má generalizovaný negativní význam.

2 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je takový stav, ve kterém člověk schopný práce a ochotný pracovat nemá placené zaměstnání. Obvykle používaným kritériem ochoty pracovat je evidence a kontakty s úřadem práce, resp. s potenciálními zaměstnavateli.

Ztráta zaměstnání patří k životním zkušenostem, se kterými se většina lidí vyrovnává stejně těžce jako například s rozvodem nebo úmrtím blízkého člověka. Dokonce ani dosažené vzdělání, schopnosti, zkušenosti a obětavost nejsou zárukou, že si práci udržíme. Před branami pracovního úřadu se tak jednoho dne může ocitnout každý. (Ševelová, 2009, s. 38)

Nezaměstnanost má značný vliv na osobní i společenský život nezaměstnaných jedinců. Nejde jen o pokles jejich životní úrovně, spojený s poklesem příjmů, ale i o hluboké důsledky nezaměstnanosti pro jejich „každodenní život“, společenské vztahy, hodnoty a pro řadu sociálních institucí (zejména pro rodinu). (Buchtová, 1999)

2.1 Definice, vymezení pojmů a měření nezaměstnanosti

Někteří autoři konstatují, že nezaměstnanost je arbitrární a subjektivní pojem, který lze jen obtížně přesně měřit. Nejčastěji používaným ukazatelem nezaměstnanosti však bývá míra nezaměstnanosti. Nejdříve si řekneme, jak se dělí obyvatelstvo z hlediska nezaměstnanosti. Poté si ukážeme, jak se samotná nezaměstnanost počítá.

Obyvatelstvo se tedy dělí na:

Zaměstnané. Jsou to ti lidé, kteří jsou v pracovně-právním poměru či osoby samostatně výdělečně činné.

Nezaměstnané. Mezi nezaměstnané se řadí osoby, které dosáhly minimálně 15 let a splňují určité podmínky:

- jsou schopni práce (věkem, zdravotním stavem, ale i osobní situací),
- chtějí pracovat (často se ještě specifikuje nyní, aktuálně), ale
- jsou přes tuto snahu v daný okamžik bez zaměstnání (tedy i přes svou snahu nemohou nalézt přiměřené zaměstnání). (Mareš, 1994)

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo představuje celkový počet zaměstnaných a nezaměstnaných na daném území.

Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo jsou ti, kteří jsou nezaměstnaní a nejsou ekonomicky aktivní (jedná se zejména o ženy v domácnosti, studenty, invalidy atd.). (Samuelson, Nordhaus, 1995)

Nezaměstnanost bývá zpravidla vyjadřována mírou nezaměstnanosti. Tedy jako procentuální podíl nezaměstnaných osob vůči celkovému počtu pracovních sil. Vzorcem je možné tento vztah vyjádřit takto:

$$u = \frac{U}{L}$$

Obrázek 1 Vzorec pro výpočet míry nezaměstnanosti (zdroj: vlastní zpracování)

Míra nezaměstnanosti nám říká, kolik procent práceschopného obyvatelstva je nezaměstnaného. (Samuelson, Nordhaus, 1995)

2.2 Druhy nezaměstnanosti

Dle příčin vzniku dělíme nezaměstnanost na:

Frikční nezaměstnanost souvisí s přechodem pracovníka mezi dvěma pracovními poměry. Tento typ nezaměstnanosti je přirozený, provází běžné střídání zaměstnání. Většinou bývá krátkodobá ale zpravidla neodstranitelná, pracovníka příliš materiálně ani psychicky nezatíží. Někdy bývá vnímána jako vítané osobní volno, které dotyčný může využít např. k uspořádání osobních záležitostí. (Buchtová, 1999)

Strukturální nezaměstnanost souvisí se změnami v ekonomických strukturách společnosti. V České republice je v jednotlivých regionech závislá na produkci velkých podniků (zejména se jedná o strojírenský a chemický průmysl, těžbu surovin apod.). Pokud je podnik v rámci změn ekonomické struktury státu zrušen, zaměstnanci jsou propuštěni a nezaměstnanost v tomto regionu prudce vzroste. Tento typ nezaměstnanosti je velmi závažný, může být příčinou náhlého vzrůstu počtu dlouhodobě nezaměstnaných. (Buchtová, 1999)

Cyklická nezaměstnanost souvisí s ekonomickým cyklem hospodářství, ten se skládá ze 4 částí (konjunktury, stagnace, recese a deprese). Negativní části tohoto cyklu (recese, deprese) vedou k oslabování ekonomiky a úbytku pracovních míst. Česká republika se v současnosti nachází právě v těchto negativních hospodářských obdobích (v tzv. hospodářské krizi). Dopady tohoto typu nezaměstnanosti jsou rovněž závažné, ve většině případech dlouhodobé. Zlepšení je možné čekat až s počátkem následující konjunktury. (Buchtová, 1999)

Dobrovolná x nedobrovolná nezaměstnanost

Názory na dobrovolnou a nedobrovolnou nezaměstnanost se diametrálně liší u jednotlivých škol ekonomického myšlení. Konzervativní ekonomové předpokládají, že nezaměstnanost je pouze dobrovolná. Toto tvrzení však vyvrátil anglický ekonom J. M. Keynes ve svém díle nazvaném: Teorie nezaměstnanosti, peněz a úroků. Rozdíl mezi těmito dvěma druhy nezaměstnanosti je založen na pružných a nepružných mzdách.

Dobrovolná nezaměstnanost je takový stav, kdy je celkový počet nezaměstnaných osob nižší nebo roven počtu volných pracovních míst na trhu práce. Dobrovolně nezaměstnaní v mnoha případech upřednostňují volný čas před vykonáváním práce, a také se vyznačují vybíravostí při volbě pracovních míst. Neperspektivní nabídky práce jednoduše přehlížejí. Při hledání práce shánějí především slušné, jejich kvalifikaci odpovídající, platové ohodnocení. (Buchtová, 2002)

Nedobrovolná nezaměstnanost je takový stav, kdy nabídka na trhu práce je menší než poptávka. Příčinou nedobrovolné nezaměstnanosti je zejména existence tzv. nepružných mezd. Nedobrovolně nezaměstnaní jsou lidé, kteří chtějí při dané mzdové sazbě pracovat, ale neexistuje dostatek pracovních míst pro ně. (Buchtová, 2002)

2.3 Faktory ovlivňující nezaměstnanost

Zvládání situace ztráty zaměstnání je individuální a je podmíněno řadou faktorů, především odolností konkrétního člověka vůči psychické zátěži. Nezaměstnanost lépe zvládají ti, kteří ji vnímají spíše jako novou osobní šanci. Nepodléhají tolik panice, aktivněji hledají práci, vidí svoji situaci konkrétněji, a tím i méně trpí psychosomatickými obtížemi. Jsou méně stresováni a podrážděni než jejich osudu odevzdaní kolegové. Velkou roli tu ovšem hraje kvalifikace, věk, pohlaví, pracovní zkušenosti, finanční zázemí a délka ztráty práce a další. (Buchtová, 2002)

2.3.1 Vzdělání

Ztrátou zaměstnání jsou více ohroženi lidé s nižším vzděláním a nedostatečnou kvalifikací. Je dokázáno, že tito lidé ve srovnání s kvalifikovanými pracovníky rovněž hůře zvládají zátěže související s dlouhodobou nezaměstnaností. Tento postoj je nepochybně ovlivněn kumulací negativních zkušeností nekvalifikovaných dělníků a vědomím omezených šancí sehnat práci, někdy i zafixovaných pocitem bezmocnosti, spojeným s převážně pasivní strategií spoléhání na někoho jiného, event. i obecně omezenějších kompetencí. Dnes však už ani vysokoškolské vzdělání není zárukou jistoty nalezení pracovního uplatnění. (Vágnerová, 2004)

2.3.2 Věk

S věkem se mění finanční povinnosti, sociální a rodinná očekávání, touha po kariéře, šance nalézt novou práci, potíže se zaučením v novém zaměstnání nebo udržení již získaných schopností a dovedností.

Existuje několik rizikových skupin:

Mladí lidé (do 30 let)

Převážně se jedná o absolventy vysokých škol, kteří mají problémy získat pracovní uplatnění kvůli nedostatečné praxi. Dále jsou to ti mladiství, kteří se obtížně vzdělávají, a kteří mají často malý zájem o zaměstnání. Nezaměstnanost může mít pro tuto věkovou kategorii víc negativních důsledků než pro jiné, jelikož se u nich nevytvoří ve správném čase správné pracovní návyky. (Buchtová, 1999)

Starší lidé (nad 50 let)

Snížování počtu pracovníků ve firmě postihuje nejvíce právě tuto věkovou skupinu. Důvodem může být například důraz na vyšší kvalifikaci, chybějící potřebné znalosti a dovednosti nebo obava z výskytu menší výkonnosti či zvýšené absenci těchto pracovníků. Starší lidé obtížněji prožívají a zvládají ztrátu zaměstnání, je to dáno různými negativními faktory souvisejícími se stárnutím (horším zdravotním stavem, kumulací negativních zkušeností, apod.). (Buchtová, 1999)

2.3.3 Pohlaví

Na změnu role při ztrátě zaměstnání se nahlíží jinak u ženy než na změnu role muže jako živitele rodiny. Nezaměstnanost ženy je tedy z tohoto pohledu méně zatěžující než nezaměstnanost muže, a to především z finančního hlediska pro rodinu. Avšak z hlediska prožívání jsou na tom nezaměstnané ženy hůře (cítí se více podrážděné, unavené, depresivní a sklíčené. Jenom zřídka se cítí v dobré náladě, uvolněně, naopak často jsou nervózní, a především více nespokojeny se svým vzděláním a zdravím než nezaměstnaní muži. (Buchtová, 2002)

U žen je riziko ztráty zaměstnání o mnoho vyšší než u mužů. Ženy bývají dříve propouštěny, zejména pokud mají špatnou profesní kvalifikaci, a je pro ně obtížnější najít nové místo v porovnání s muži. Sociální handicap mladých žen spočívá v možném těhotenství a péči o malé děti. Pro zaměstnavatele mladá žena znamená jakousi nejistotu. Profesní role má pro muže a ženy odlišný význam, a proto je i její ztráta posuzována rozdílným způsobem. (Vágnerová, 2004)

„Ztrátu zaměstnání vnímají různé věkové skupiny žen odlišně. U mladších žen obecně nebývá tato situace spojována s psychickou újmou. Nezaměstnanost nepovažují za dlouhodobý problém a většinou nepochybují o tom, že se opět bez problémů brzy zapojí do pracovního procesu. Jejich sebevědomí vychází především z mládí, z ochoty učit se novým věcem, z mobility, protože většina z nich vzhledem ke svému věku nemá ani žádné vážnější závazky. Starší ženy mají však už dostatek zkušeností i závazků, aby věděly, jaké problémy nezaměstnanost může způsobit.“ (Ševelová, 2009, s. 39)

Na rozdíl od žen mladí muži nesou ztrátu zaměstnání o něco hůře. Okolí od nich totiž očekává schopnost zajistit svoji rodinu. Na vnímání nezaměstnanosti se podepisuje i věk muže. Čím starší muž je, tím hůře výpověď snáší, a to i v porovnání se stejně starou ženou. Ačkoli muži mají problém se vyrovnat s myšlenkou ztráty práce, jakmile najdou práci novou, rychle na dopady nezaměstnanosti zapomenou. (Ševelová, 2009)

2.3.4 Sociální kategorie

Riziko nezaměstnanosti je zvýšené u lidí z nižší sociální vrstvy, u příslušníků různých etnik a přistěhovalců. U nás se jedná především o romské menšiny.

Další znevýhodněnou skupinou jsou lidé zdravotně postižení, kteří jsou značně omezeni při výběru pracovního místa. Vzhledem k jejich produktivitě a výkonu mají tito lidé velice malou šanci uplatnit se na trhu práce. Evidence na úřadech práce je u nich mnohonásobně delší než u zdravých uchazečů. (Vágnerová, 2004)

2.4 Psychické dopady nezaměstnanosti

Nezaměstnaní pociťují různé psychosomatické reakce. Chápat je lze jako reakci na tuto zátěž či pokus o její zvládnutí. Čím jsou motivy k práci u daného jedince silnější, tím je psychická reakce na ztrátu zaměstnání větší. Je dokázáno, že psychické důsledky jsou s délkou nezaměstnanosti horší. Jde o reagování, hodnocení a prožívání této zátěže.

Psychickými důsledky nezaměstnanosti se zabývala i Rakušanka Jahodová. Po velkém krachu na burze v roce 1929 prováděla psychologický výzkum v rakouském městečku Marienthal. Došla k zjištění, že nejhorší u nezaměstnaných je ztráta časové struktury dne. Místo aby dotyční svůj volný čas dokázali využít, raději ho promarnili. Psychické reakce popsala jako zoufalství a obavy s následujícím přizpůsobením dané situaci. Po období marných pokusech při nalézání nového pracovního uplatnění u postižených dochází k opuštění nadějí a konečná fáze je provázena beznadějí, apatií a střízlivým realismem. (Bolla-Mládková, 2001)

Citové prožívání

Pocity nezaměstnaného člověka mohou být impulzem k řešení nebo k obranné reakci, která může mít aktivní i pasivní charakter. Většinou bývá nezaměstnanost prožívána jako ztráta, na niž člověk reaguje zoufalstvím a depresí, ale i jako ohrožení vlastní budoucnosti, které vyvolává psychické napětí, úzkost a strach. Další z reakcí může být zlost a vztek, který bývá zaměřen na předpokládaného viníka dané situace. Nezaměstnaný se stává emočně labilnějším a zranitelnějším jedincem, klesá tak pocit jeho celkové životní spokojenosti. (Vágnerová, 2004)

Změny v chování

Nezaměstnaný člověk se často chová jinak, než se choval dříve, dokud chodil do práce. Především u něj upadá schopnost plánovat, rozvrhnout si čas a uskutečňovat své cíle. Ztráta práce často vede k určitému ochromení dotyčného. Člověk rezignuje na řešení svých potíží, je pasivní a odmítá něco dělat. Takto obvykle reagují lidé s nižší kvalifikací a mnoha nepříznivými zkušenostmi. Celkový úpadek se může projevit např. i v úpravě zevnějšku, zanedbávání osobní hygieny atd. (Vágnerová, 2004)

Motivace a potřeby

U člověka postiženého nezaměstnaností může dojít k posunu hodnotové hierarchie, k narušení postoje k autoritám a ke změně vztahu k obecně platným normám. Pod vlivem nezaměstnanosti se mění i motivace, neboť mnohé lidské potřeby nemohou být uspokojovány obvyklým způsobem ani v obvyklé míře. Nezaměstnaný je ve vysoké míře koncentrován na přítomnost, nevěří v budoucí možnosti nebo se budoucnosti obává.

Z hlediska jednotlivých potřeb dochází k následujícím změnám:

- **Potřeba stimulace**

Nezaměstnaný může trpět nedostatkem podnětů, ochuzením životního programu, rozbitím navyklého denního stereotypu. Zátěží pro člověka bez práce může být i nuda, nedostatek smysluplné aktivity, ztráta životní náplně. Narušení zafixovaného denního režimu, prožívá dotyčný člověk jako ztrátu jistoty, která ho může silně dezorientovat. Často na ni reaguje formálním pokračováním zažitého stereotypu, který má za dané situace pouze obranný charakter.

Nezaměstnaný ráno vstává ve stejnou hodinu a opouští domov, stejně jako tomu bylo dříve, vrací se v obvyklou hodinu atd. Člověk, který nemá žádnou povinnost, může upadat do určité nečinnosti či apatie, nedokáže si totiž najít nový program.

- **Potřeba sociálního kontaktu**

V zaměstnání si člověk vytváří neformální vztahy, zároveň má možnost získat jiné sociální zkušenosti než v rodině. Výpovědi ze zaměstnání se tyto kontakty ruší, eliminuje se možnost sdílení společných zážitků a chybí zde i společné zájmy. To je jedna z hlavních příčin, proč se nezaměstnaní přestávají stýkat se svými bývalými spolupracovníky. Další důvody bývá většinou stud, pocity méněcennosti, ale i zklamání a nespravedlnosti kvůli propuštění.

- **Potřeba smysluplného učení**

Nezaměstnaný ztrácí po určité době své profesní schopnosti a dovednosti, které v práci mohl plně využívat a zároveň i rozvíjet. Rodinné prostředí má zcela jiné nároky, dochází tím ke stagnaci osobnosti, někdy i k jejímu úpadku. Na druhé straně je to možnost jak člověk získá negativní zkušenost, kterou potřebuje k zvládnutí zátěží v období nezaměstnanosti.

- **Potřeba citové jistoty a bezpečí**

U nezaměstnaných se zvyšuje pocit celkové nejistoty a také potřeba citové opory. Z tohoto hlediska může mít významný pozitivní vliv solidarita rodiny nezaměstnaného.

- **Potřeba seberealizace**

Profesní roli lze chápat jako důležitou složku seberealizace. Nezaměstnanost proto vede u mnohých k úbytku sebedůvěry a sebeúcty. Nezaměstnaný člověk se tak může cítit méněcenný a zbytečný. Některými z reakcí na ztrátu zaměstnání může být pocit prázdnoty nebo, v horším případě, ztráta životního smyslu.

- **Potřeba otevřené budoucnosti**

„Mnohdy dochází ke ztrátě životní perspektivy a s tím související změně postoje k vlastnímu životu, event. celému sociálnímu kontextu. V této oblasti se projevuje anticipační stres, tj. ohrožení, které je teprve očekávané.“

(Vágnerová, 2004, s. 738)

2.5 Sociální dopady nezaměstnanosti

Sociální dopady v souvislosti s nezaměstnaností jsou dle Mareše (1994) tyto:

Životní úroveň

Velké snížení životní úrovně pro nezaměstnaného jeho nejbližší znamená nutnost žít jen z podpory v nezaměstnanosti, či dokonce pouze ze sociálních dávek v podobě minimálního příjmu. Příjem z těchto podpor jen těžko pokryje základní potřeby rodin a často uvádí tyto rodiny do dluhů. Čím déle zůstává člověk nezaměstnaný, tím horší je jeho existenční situace. Zároveň se zhoršuje i existenční situace jeho rodiny. I když je podpora v nezaměstnanosti obvykle nízká, jsou její příjemci ještě v určité výhodě. Mnoho nezaměstnaných však podporu v nezaměstnanosti nepobírá, buď proto, že pro její poskytování nesplňují podmínky¹, nebo proto, že již vyčerpali dobu, po kterou je podpora v nezaměstnanosti přiznávána.

Vnímání času

Nezaměstnanému ubíhá čas o dost pomaleji, než když chodil do práce. Dny nemají žádnou strukturu (vlečou se) a po určité době nelze odlišit pracovní dny od víkendů. Čas je vyplňován pocitem nudy a přestává hrát důležitou roli pro nezaměstnané. Dochází ke ztrátě nebo dezorientaci v čase.

„Přesnost a potřeba zaplnit čas smysluplnými aktivitami jsou vštěpovány jako hodnoty dětem v rodině i ve škole, také všechna zaměstnání jsou postavena na časovém rozvrhu dne od začátku do konce pracovní doby. Právě neomezené množství času paradoxně nezaměstnaným zabraňuje v tom, aby ho využívali.“ (Mareš, 1994, s. 66)

¹ Podpora je poskytována nezaměstnaným, kteří se registrovali na úřadu práce (pokud jim není úřadem do 7 dnů zprostředkováno nové pracovní místo). Podmínkou je předchozí zaměstnání v celkové délce 12 měsíců (započítává se i studium a příprava na povolání). Podpora se poskytuje maximálně po dobu 6 měsíců. Po dobu 3 měsíců jde o 60 % předchozího výdělku a další 3 měsíce její výše klesá na 50 % předchozího výdělku. Jestliže je uchazeč zařazen do rekvalifikace poskytuje se mu 70 % předchozího výdělku, a to až do ukončení rekvalifikace. Po uplynutí 6 měsíců ztrácí nezaměstnaný nárok na podporu v nezaměstnanosti a jeho příjem je zajišťován prostřednictvím sociálních dávek. (Zákon o zaměstnanosti, 1998)

Rodina

Ztráta zaměstnání jednoho z jejích členů představuje zátěžovou situaci pro celou rodinu.

V rodině nezaměstnaného dochází k určitým změnám:

- změna postavení nezaměstnaného v rodině, ztráta jeho sociálního statusu,
- narušení vztahů mezi rodinnými příslušníky,
- nutnost redukce uspokojení různých potřeb vlivem nedostatku finančních prostředků,
- narušení denních rodinných zvyklostí.

Sociální izolace

Většina studií dokazuje, že v průběhu nezaměstnanosti dochází ke snížení četnosti sociálních styků a to jak ve vztahu k širšímu okolí, tak i uvnitř rodin. To platí zejména u lidí, kteří nemají jiné vazby, jako je např. rodina, zájmová skupina, církevní obec. Ztráta profesní role je interpretována jako varianta exkomunikace, vyloučení z profesně vymezeného společenství. Člověk už není elektrikářem, prodavačem, učitelem, z profesního hlediska již není nikým.

2.6 Vliv nezaměstnanosti na zdravotní stav jedince

Nezaměstnanost je zátěžovou situací pro naprostou většinu lidí, ale u disponovaných jedinců může vyvolat až patologický stav, tzv. reaktivní poruchu. Tato porucha může mít některé z těchto příznaků:

- změna emočního chování (častý výskyt deprese, úzkosti, obav, napětí a strachu),
- pocit neschopnosti řešit danou situaci,
- změny v chování (může být agresivnější, či dokonce asociální).

Tato zátěž se nemusí projevit jen v oblasti psychiky člověka, ale nese s sebou i možné somatické obtíže. Mezi běžné psychosomatické obtíže řadíme bolesti hlavy, poruchy spánku, pocity zvýšené únavy i při nečinnosti, potíže se zažíváním a zvýšený krevní tlak. Do značné míry je ohrožen i kardiovaskulární systém a tím se zvyšuje riziko infarktů u nezaměstnaných osob. (Vágnerová, 2004)

Ke stresu, kterým je ztráta zaměstnání provázána, se často přidávají další doprovodné zesilující faktory, jako jsou užívání psychoaktivních látek (požívání alkoholu, léků a drog, kouření), značná část nezaměstnaných propadá gamblerství, což se negativně projevuje na již problematické finanční situaci těchto rodin. Toto chování lze chápat jako dosažení náhradního uspokojení, které by uvolnilo vnitřní psychické napětí nezaměstnaného. Rovněž se zvyšuje riziko sebevražedného jednání i nedokonaných demonstrativních sebevražd. Většinou jde o zkratovou reakci na existenciální zátěž, s níž si člověk neví rady. (Vágnerová, 2004)

Souvislost mezi nezaměstnaností a zhoršeným zdravotním stavem jedinců popisuje mnoho výzkumných studií. Například výzkumy vlivu nezaměstnanosti na duševní zdraví odhalily významné zhoršení celkového stavu u lidí všech věkových kategorií. Z rozsáhlého výzkumného šetření vyplynuly tři významné závěry:

- Lidé s větším pracovním nasazením většinou vykazují horší duševní zdraví během ztráty práce. Nezaměstnaní muži ve středních letech trpí většími psychickými problémy než mladší a starší skupiny, což odráží jejich vyšší odpovědnost a finanční závazky vyplývající z jejich role v rodině.
- Nezaměstnaní pocítují vyšší hladinu obecné psychické nepohody, deprese a úzkosti spolu s nižší sebeúctou a sebedůvěrou. Ukazuje se, že dlouhodobá nezaměstnanost je spojená s další redukcí zdraví a pohody, zejména u lidí středních let, zatímco starší a mladší věkové skupiny se stabilizují rychleji.
- Schopnost nezaměstnaného vyrovnat se se ztrátou práce závisí na tom, jakou hodnotu připisoval ztracenému zaměstnání a jak mu byl oddán. Psychické zdraví pozitivně ovlivňují i určité rysy sociálního prostředí, jako je například množství mezilidských kontaktů, míra emocionální opory okolí, nebo možnost přizpůsobení se kolektivní práci. (Buchtová, 1999)

2.7 Nezaměstnanost životním stylem

Míra životní spokojenosti nemusí souviset s množstvím času, který lidé stráví v práci. Zatímco některé lidi nicnedělání stresuje, jiní v něm mohou vidět naplnění svého života.

Existují lidé, kteří nejsou ambiciózní, odmítají obvyklé a obecně přijímané způsoby, jak si zajistit úspěch a prestiž. Nejsou zaměřeni materialisticky, ale dávají přednost uspokojování vlastních vnitřních potřeb. Vyznávají filozofii života tady a teď.

„Velmi zajímavým způsobem se k problematice nicnedělání staví teorie pětifaktorového modelu osobnosti, tzv. Big Five. Jedna z dimenzí pětifaktorového modelu osobnosti byla pojmenována svědomitost a vyjadřuje vztah k práci a plnění povinností. Na jednom pólu dimenze se nacházejí cílevědomí, ctízádobství, pilní, vytrvalí a systematictí jedinci, s pevnou vůlí. Pravděpodobně většina těch, kteří se nějak prosadili, mají tyto vlastnosti ve vysoké míře. Druhým se takový člověk může jevit jako přehnaně náročný na sebe i druhé, pedant a workoholik.

Na opačném pólu dimenze se pak nacházejí lidé popisující se jako nedbalí, lhostejní a nestálí. K plnění úkolů přistupují spontánně, na nic se nepřipravují. Mají potíže si všechno zorganizovat a postupují nesystematicky. Stává se jim, že neplní své závazky. Nevynasílejí velké úsilí při plnění povinností. Mají tendenci úkoly odkládat a nechat se něčím nebo někým rozptylovat a mohou dělat ukvapená rozhodnutí. Nemají potřebu v něčem vyniknout, o nic neusilují a raději si užívají života, než aby se lopotili za nějakými výkony. Člověku s malou mírou svědomitosti nicnedělání vyhovuje. Mít malou míru svědomitosti je totiž za jistých okolností dokonce výhodné. Takový člověk dokáže kdykoli v průběhu činnosti přepnout a zabývat se něčím jiným, umí reagovat na požadavky okamžiku, nevadí mu střídání různých činností a mnozí workoholici by se od něj mohli učit tomu, jak „vypnout“ a „užívat si“.

(Hučín, Hřebíčková, 2003, s. 12)

Proč se ale člověk vyhýbá práci? Důvodů může být mnoho – někdo chápe nicnedělání jako formu odpočinku, jiný člověk „nic nedělá, aby nic nezkazil“ či odkládá z různých důvodů své rozhodnutí a svou aktivitu na později. Někdo se vyhýbá práci, protože nachází seberealizaci spíše ve svých volnočasových činnostech. Někdo touží po možnosti nic nedělat, jiný toto období vnímá jako stresující záležitost nebo hrozbu nudy.

PRAKTICKÁ ČÁST

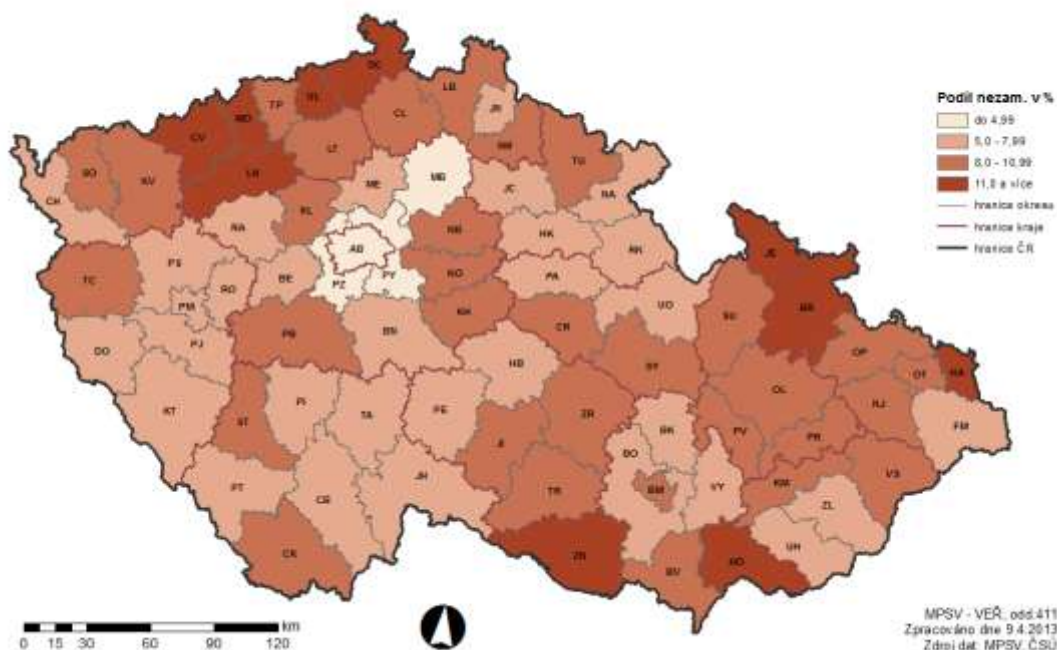
V praktické části nejdříve charakterizuji Žďár nad Sázavou a poukazuji na vývoj nezaměstnanosti v okrese. Poté se zabývám analýzou nezaměstnanosti na základě dotazníkového průzkumu uskutečněném na Úřadu práce ve Žďáře nad Sázavou. Na závěr se věnuji radám, které by nezaměstnaným mohli pomoci překonat toto těžké období.

3 Charakteristika Žďárska

Okres Žďár nad Sázavou je největším okresem v kraji Vysočina. Jeho sídlem je město Žďár nad Sázavou. Rozloha okrese je 1578,51 km², počet obyvatel je 119 159 osob (hustota zalidnění je 75 obyvatel na 1 km²).

V rámci kraje sousedí na západě s okresem Havlíčkův Brod, na jihozápadě s okresem Jihlava a na jihu s okresem Třebíč. Dále pak sousedí na jihovýchodě a východě s okresy Brno-venkov a Blansko (Jihomoravský kraj) a na severu a severovýchodě s okresy Svitavy a Chrudim (Pardubický kraj). Na obrázku 2 vidíme míru nezaměstnanosti v jednotlivých okresech České republiky. Žďár nad Sázavou, se svou mírou nezaměstnanosti vyšší než 8%, patří dle této škály k druhým nejrizikovějším okresům ČR. Nezaměstnanost je v okrese Žďár nad Sázavou relativně vysoká, po Třebíčsku druhá nejvyšší v kraji. Značně tíživá je na Žďársku především dlouhodobá nezaměstnanost.

PODÍL NEZAMĚŠTNANÝCH NA POČTU OBYVATEL v okresech České republiky k 31.3.2013

Obrázek 2 Míra nezaměstnanosti v okresech ČR k březnu 2013 (zdroj: mpsv.cz)

Protože větší část okresu leží na Českomoravské vrchovině a krajina je dosti kopcovitá, není zdejší klima nejvhodnější pro zemědělství. Pěstují se zde především brambory, dříve také len. Jak napovídá samo jméno Žďár, velkou tradici má ve zdejší oblasti zpracování železa. Z toho se později vyvinula tradice průmyslové výroby. Dnes je zastoupen především průmysl zpracování kovů, strojírenství a výroba elektroniky. (Okres Žďár nad Sázavou, Naše města, 2010)

Největší zaměstnavatelé sídlící ve Žďáře nad Sázavou jsou:

- **Žďas, a.s.**, společnost, která se zabývá těžkým strojírenstvím a hutnictvím. Je to druhá největší firma v kraji Vysočina, z hlediska zaměstnanosti je trvale stabilní.
- **Cooper-Standard Automotive ČR, s.r.o.**, společnost, která se zabývá výrobou automobilových dílů. Hospodářská krize se firmy příliš nedotkla, naopak v roce 2012 došlo k nárůstu pracovníků.
- **Hettich ČR, k.s.**, společnost, která se zabývá výrobou zámků a kování. Dlouhodobě významný zaměstnavatel se stabilní výrobní a personální situací.

Největší zájem je o profese kvalifikovaní kovodělníci, číšníci, servírky a další pracovníci ve službách a v podstatě o všechny dělnické profese, obchodní zástupci, obchodní referenti, pojišťovací poradci, řidiči nákladní dopravy a odborní pracovníci v oblasti sociální péče. (MPSV, 2013)

3.1 Vývoj nezaměstnanosti v okrese

Jak můžeme vidět z tabulky 1, míra nezaměstnanosti v okrese Žďár nad Sázavou vzrostla od loňského roku o necelé 1 %. Uchazečů o zaměstnání je téměř o 300 více, kdežto volných pracovních míst je pouze o 5 více než v minulém roce. Okres Žďár nad Sázavou především bojuje s dlouhodobou nezaměstnaností, a to se podepisuje i v těchto datech, které jsou čerpány ze stránek Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Tabulka 1 Přehled nezaměstnanosti v okrese Žďár nad Sázavou (zdroj: mpsv.cz)

	Žďár nad Sázavou		
	únor 2012	leden 2013	únor 2013
podíl nezaměstnaných osob	7,8 %	8,3 %	8,3 %
uchazečů celkem	6 424	6 752	6 706
dosažitelní uchazeči 15-64 let	6 329	6 743	6 699
ženy	3 021	3 174	3 121
absolventi škol	444	503	496
osoby se ZP	1 200	1 164	1 170
volná pracovní místa	242	194	247
počet uchazečů na 1 VPM	26,5	34,8	27,1

4 Dotazníkové šetření

Ke splnění cíle této práce byla použita forma anonymního vyplnění dotazníku, viz. Příloha 1. Dotazník byl administrován na Úřadu práce ve Žďáře nad Sázavou.

Zpočátku jsem zaznamenala nízkou ochotu při vyplňování dotazníků, i přestože respondenti měli dostatek času při čekání na svoji zprostředkovatelku. Rozhodla jsem se tedy, že zkusím změnit svoji strategii, vybavena propiskou a dotazníky jsem oslovovala jednoho respondenta po druhém a společně s nimi jsem dotazník vyplňovala. Náhle se odmítavý přístup změnil na vstřícnější, a to zejména u žen, kterých bylo na Úřadu práce více než mužů. Nakonec se mi podařilo získat 100 vyplněných dotazníků.

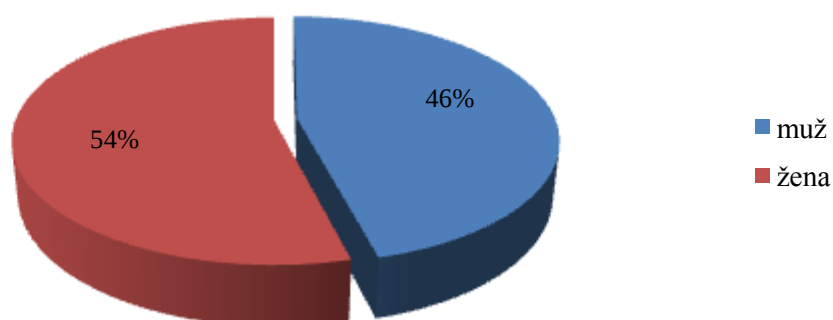
K výhodám dotazníkového šetření patří skutečnost, že za poměrně krátkou dobu zjistíte názory od početné skupiny nezaměstnaných osob. Při sestavování dotazníku jsem použila otázky uzavřeného typu s předurčenými odpověďmi. Jako nevýhodu bych uvedla, že přesné vymezení variant u odpovědí může některé striktně omezit, ti pak musí vybírat mezi odpověďmi, které by jinak možná nezvolili.

Vyhodnocení odpovědí na dotazník bylo provedeno tzv. kvantitativní metodou, která má znázornit procentuální zastoupení daného názoru z celkového počtu odpovědí. Nutno podotknout, že se nejedná se o hloubkový výzkum, pouze o názor a vlastní zkušenosti určitého vzorku respondentů.

4.1 Osobní údaje (pohlaví a věk)

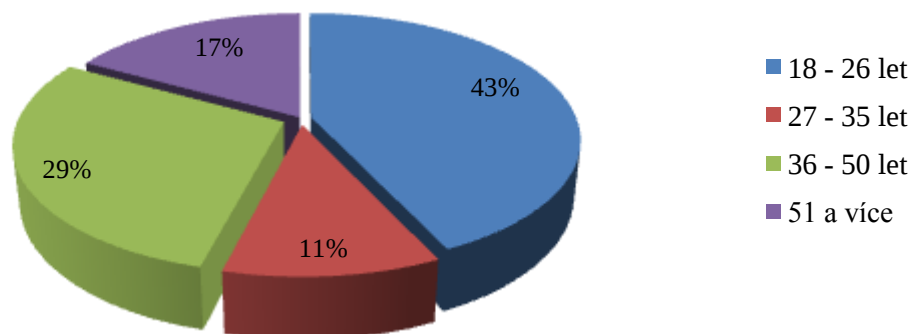
Cílem několika prvních otázek bylo zjištění základních údajů o respondentech, ti zde uváděli své identifikační údaje (pohlaví a věk). Z grafu 1 je zřejmé že dotazník zodpovědělo více žen než mužů. Snažila jsem se však o vyrovnění tohoto počtu, proto jsem ke konci oslovovala spíše muže. Nakonec se mi podařilo oslovit 54 žen a 46 mužů.

Zastoupení respondentů dle pohlaví

Graf 1 Zastoupení respondentů dle pohlaví (vlastní zpracování)

Věková struktura respondentů

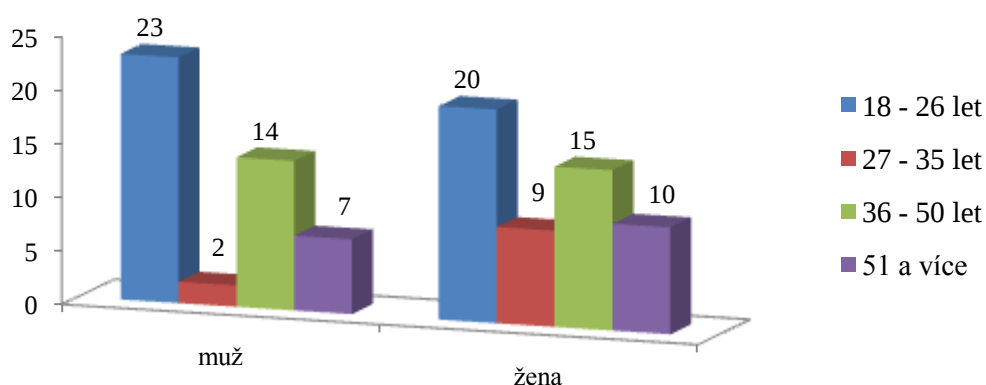

Graf 2 Věková struktura respondentů (vlastní zpracování)

Dle rozložení věku respondentů je patrné, že nejpočetnější skupinou je věková kategorie 18–26 let, která tvoří 43 % z celkového počtu respondentů. Zejména se jedná o studenty s nedostatečnou praxí, pro které je vstup na trh práce obtížnější. Také se v této kategorii našlo pár jedinců, kteří odmítají nástup do práce a finance si opatřují neustále od svých rodičů. Další nejvíce zastoupenou skupinou jsou nezaměstnaní ve věku 36–50 let (tj. 29 %), jak je patrné z grafu 2.

Přehlednější znázornění rozložení věkové struktury respondentů v závislosti na pohlaví znázorňuje graf 3. Kde vidíme, že např. pouze 2 muži z 11 dotazovaných ve věku 27–35 let zodpověděli dotazník. V této kategorii navýšily počet především mladé maminky po rodičovské dovolené, kterých tu bylo opravdu mnoho. Pouze v kategorii 18–26 let bylo osloveno více mužů než žen a to celkem 23 z celkového počtu 43. Ostatní věkové kategorie jsou v závislosti na pohlaví srovnatelné.

Věková struktura respondentů v závislosti na pohlaví

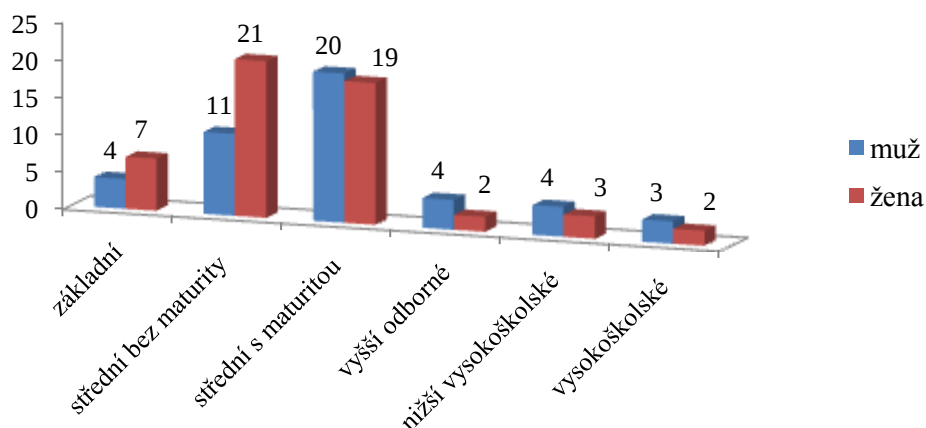

Graf 3 Věková struktura respondentů v závislosti na pohlaví (vlastní zpracování)

4.2 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Jak se dalo předpokládat, dosažené vzdělání představuje významný ukazatel výskytu nezaměstnanosti v pracovní kariéře. Nejpočetnější skupinou, jak můžeme vidět v grafu 4, jsou respondenti středoškolského vzdělání s maturitou a to celých 39 %, následuje kategorie respondentů se středním vzděláním bez maturity (31 %), dále kategorie nevyučených se základním vzděláním (11 %) a nejméně zastoupenými kategoriemi jsou respondenti z vyšších odborných škol a vysokých, kteří se mezi dotazovanými vyskytli v rozmezí 5–7 %.

Složení respondentů dle vzdělání

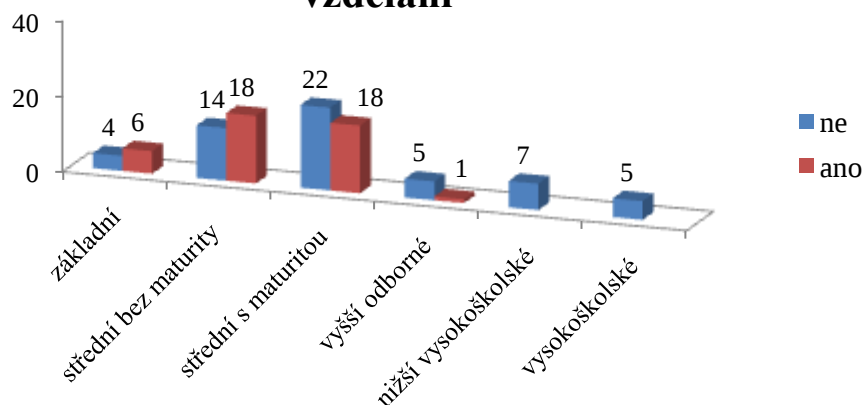

Graf 4 Složení respondentů dle vzdělání (vlastní zpracování)

4.3 Délka Vaší nezaměstnanosti k dnešnímu dni?

Nezaměstnanost znamená různou zkušenost pro různé jedince i pro různé sociální kategorie. Zeptala jsem se proto na otázku, zdali dotazovaní byli již v minulosti vedeni na Úřadu práce a jak dlouho jsou nyní v evidenci. Nezaměstnanost osob podle délky nezaměstnanosti vypovídá nejen o struktuře nezaměstnanosti, ale je významná i pro vytipování problémových regionů či sociálních kategorií. Vypovídá o tom i graf (uvedený níže), který znázorňuje zkušenost s nezaměstnaností v minulosti dle vzdělání.

Zkušenost s nezaměstnaností v minulosti dle vzdělání

Graf 5 Zkušenost s nezaměstnaností v minulosti dle vzdělání (vlastní zpracování)

Jak můžeme z grafu 5 vidět, tak opakovaně byli nezaměstnané osoby se základním vzděláním (60 %) a střední školou bez maturity (56 %), kde převyšovaly nad těmi, kteří jsou v evidenci poprvé v životě. Ti, kteří mají střední školu s maturitou, jsou na tom o trochu lépe (47 %). Největší odolnost v opakované ztrátě zaměstnání mají osoby s vysokoškolským a vyšším vzděláním, kde je opakovaně postižen pouze jediný člověk ze 17 dotazovaných, což je nejméně ze všech ostatních sledovaných kategorií. Obvykle jde tedy o jejich první nezaměstnanost, a vzhledem k dalším faktorům, jako lidský kapitál a lepší situace na trhu práce, patří mezi nejméně ohroženou kategorii, nejen v rámci dlouhodobé nezaměstnanosti.

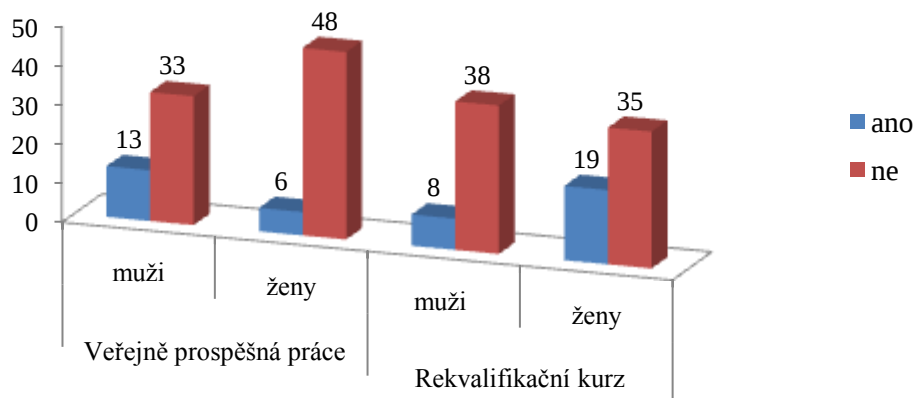
Tabulka 2 Vzdělání v závislosti na době nezaměstnanosti (vlastní zpracování)

Vzdělání	Délka nezaměstnanosti					Celkem
	do 1 měsíce	1 - 3 měsíce	4 - 6 měsíců	6 - 12 měsíců	více než 1 rok	
základní	1	0	2	4	3	10
střední bez maturity	7	6	9	3	7	32
střední s maturitou	4	8	14	5	9	40
vyšší odborné	3	1	1	0	1	6
nižší vysokoškolské	2	1	2	0	2	7
vysokoškolské	2	0	2	1	0	5
Celkem	19	16	30	13	22	100

Jak uvádí tabulka 2: rozhodující vliv na délku nezaměstnanosti má dosažené vzdělání respondentů. Pracovníci s nižší úrovní kvalifikace podléhají dlouhodobé nezaměstnanosti snáze než kvalifikovaní pracovníci. Úroveň vzdělání je při hledání práce stěžejní. Více znalostí či dovedností znamená lepší uplatnění na trhu práce.

4.4 Absolvování rekvalifikačních kurzů či veřejně prospěšných prací

Účast na daných aktivitách v závislosti na pohlaví

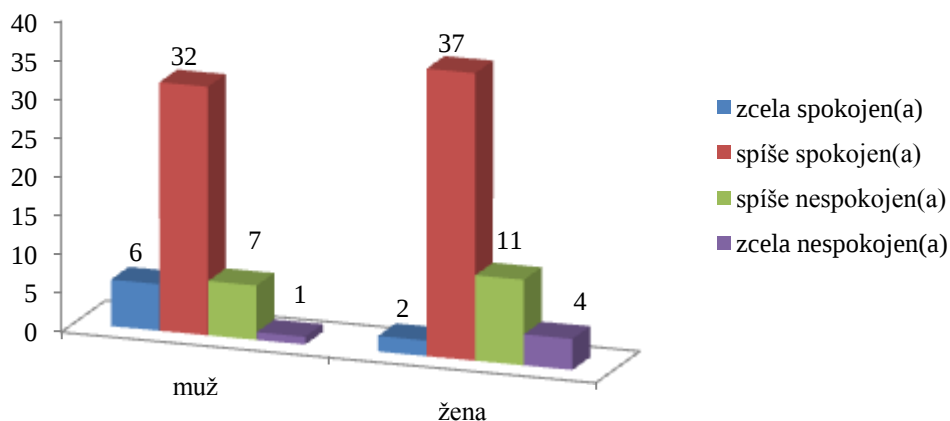
Graf 6 Účast na daných aktivitách v závislosti na pohlaví (vlastní zpracování)

Dle grafu 6 vidíme, že celkově se nezaměstnaní více účastní rekvalifikačních kurzů než veřejně prospěšných prací. Rekvalifikačního kurzu se zúčastnilo 8 (17 %) mužů a 19 (54 %) žen, to je celkem 27 respondentů. Na rozdíl od toho veřejně prospěšných prací se zúčastnilo 13 (28 %) mužů a 6 (11%) žen, to je celkem 19 respondentů. Pouze jedna žena se účastnila jak rekvalifikačního kurzu tak veřejně prospěšné práce. Rekvalifikační kurzy nabízené ÚP ve Žďáře nad Sázavou jsou nejčastěji zaměřené na práci s PC, aranžování květin, účetnictví a svařování. Z pohledu veřejně prospěšných prací jsou to především údržba zeleně a péče v azylovém domě. Nutno podotknout, že mnozí respondenti ani nechtěli zveřejnit jakých rekvalifikačních kurzů či veřejně prospěšných prací se zúčastnili.

4.5 Jak jste spokojen(a) s přístupem pracovníků na Úřadu práce?

Zcela spokojeno je 8 % nezaměstnaných (13 % mužů a 4 % žen). Většina respondentů, celkem 69 % (z hlediska pohlaví 70 % mužů a 68% žen) je spíše spokojena s pracovníky na Úřadu práce ve Žďáře nad Sázavou. Další z možností byla „spíše nespokojen“, tu zodpovědělo celkem 18 % respondentů (15% mužů a 20% žen). Poslední možnost zvolilo 2 % mužů a 8 % žen, celkem tedy 5 % dotazovaných.

Spokojenost s přístupem pracovníků na ÚP

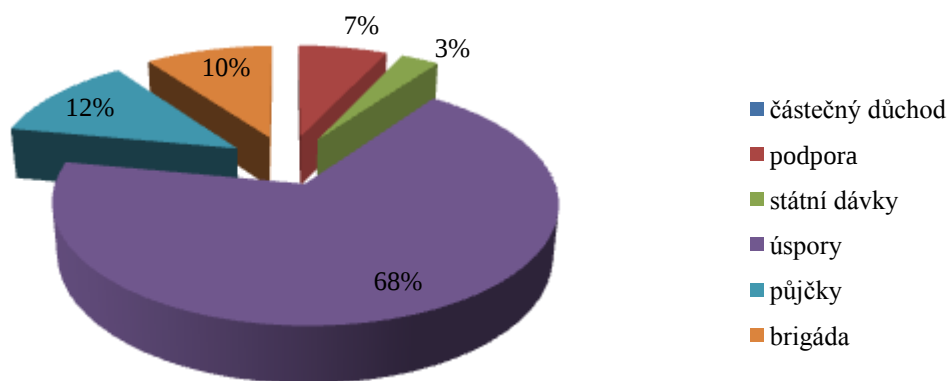

Graf 7 Spokojenost s přístupem pracovníků na ÚP (vlastní zpracování)

4.6 Z jakých finančních prostředků převážně čerpáte?

O procentuálním rozložení respondentů z hlediska čerpání finančních prostředků přehledně vypovídá graf 8 uvedený níže. Je z něj patrné, že nejvíce jsou zastoupeni ti, kteří čerpají finanční prostředky z úspor (68 %), naopak nikdo nepobírá částečný důchod. 12 % respondentů se dokonce přiznalo, že si půjčují (buďto od kamarádů, či pomocí hypoték apod.), především se jednalo o mladé lidi ve věkové kategorii 18–26 let.

Způsoby čerpání finančních prostředků

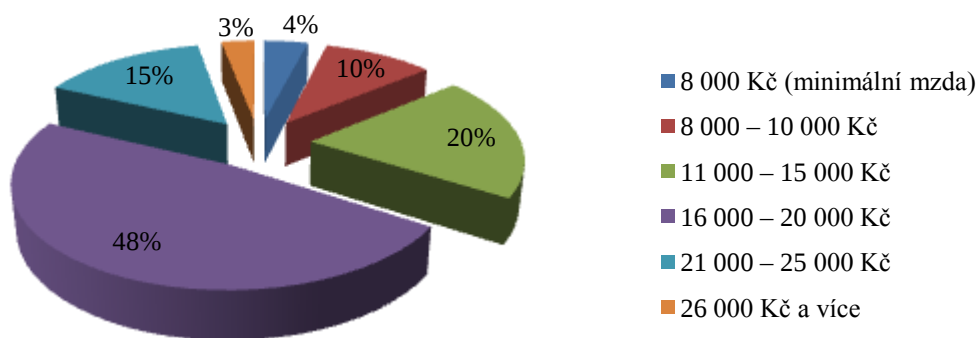

Graf 8 Způsoby čerpání finančních prostředků (vlastní zpracování)

4.7 Za jakou měsíční hrubou mzdu jste ochotna(ochoten) nastoupit do práce?

Zhruba polovina dotázaných (48 %) je ochotná nastoupit do zaměstnání za mzdu v rozmezí 16 000 Kč až 20 000 Kč. Dále 20 % respondentů si představuje nástupní plat ve výši od 11 000 Kč až 15 000 Kč. Za mzdu v rozmezí 21 000 až 25 000 Kč by nastoupilo do zaměstnání 15 % respondentů. Za minimální mzdu by nastoupili 4 dotázaní (4 %) a za mzdu nad 26 000 Kč 3 % respondentů. Dle výše průměrné měsíční mzdy, která činí okolo 24 000 Kč je patrné, že více než 80 % dotazovaných je schopno nastoupit do práce za menší než průměrnou mzdu.

Představa o hrubé měsíční mzdě

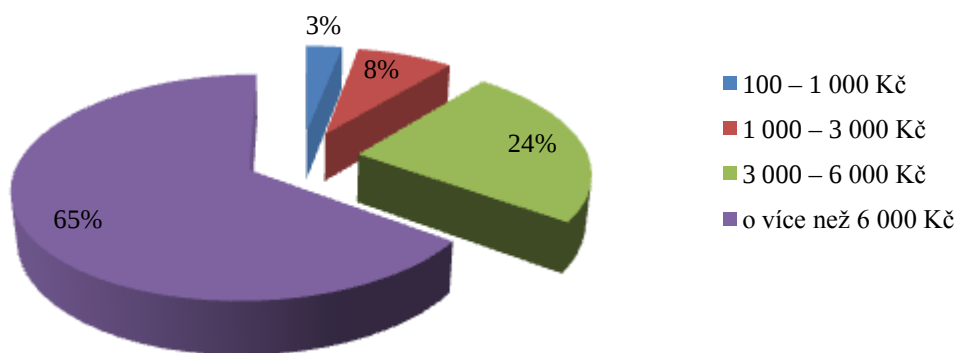

Graf 9 Představa o hrubé měsíční mzdě (vlastní zpracování)

4.8 O kolik se snížil Váš měsíční příjem jako nezaměstnanému?

Ztráta zaměstnání většinou také znamená snížení příjmu jedince, a tak součástí výzkumu bylo i zjištění, o kolik se respondentům snížil průměrně měsíční příjem.

Snížení měsíčního příjmu v důsledku nezaměstnanosti

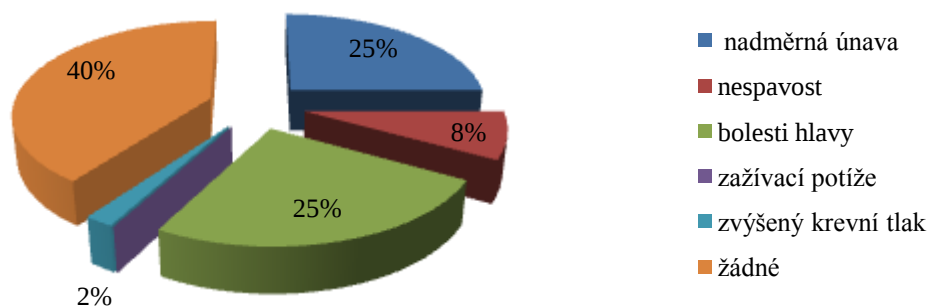

Graf 10 Snížení měsíčního příjmu v důsledku nezaměstnanosti (vlastní zpracování)

Nejvíce se změnila finanční situace 65 respondentům a to o 6 000 Kč a více. Téměř čtvrtina dotazovaných (24 %) zaznamenala snížení příjmu v rozmezí 3 000 - 6 000 Kč. Ke snížení příjmu ve výši 1 000 - 3 000 Kč došlo u 8 % osob. Nejnižší peněžní změnu vlivem nezaměstnanosti pocítila pouhá 3 % respondentů a to o 100 – 1 000 Kč.

4.9 Pociťujete nějaké psychosomatické změny?

Podíl respondentů z hlediska psychosomatických změn

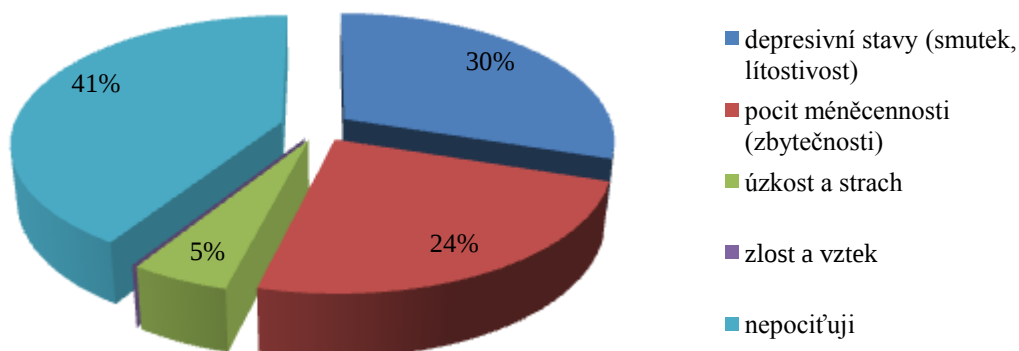
Graf 11 Podíl respondentů z hlediska psychosomatických změn (vlastní zpracování)

Dle grafu 11 je zřejmé že 40% respondentů nepocítuje žádné psychosomatické změny, zbylých 60 % ano. Z celkové počtu dotazovaných osob čtvrtina (25 %) trpí bolestmi hlavy a další čtvrtina nadměrnou únavou. Dále 8 % respondentů zmáhá nespavost a pouhá 2 % mají zvýšený krevní tlak. Nikdo v dotazníku neuvedl, že by měl zažívací potíže.

4.10 Pocitujete v současnosti nějaký z níže uvedených psychických stavů z důvodu nezaměstnanosti?

Pomocí dotazníků jsem zjistila, že 41 % respondentů popírá výskyt psychických stavů. Zbylých 59 % psychické stavy prožívá a to tyto: 30 % depresivní stavy, 24 % pocit méněcennosti, 5 % úzkost a strach. Ani jeden dotazovaný nepocítuje zlost a vztek, ať už na sebe samého, či na nějakého z předchozích zaměstnavatelů.

Struktura respondentů dle psychických stavů

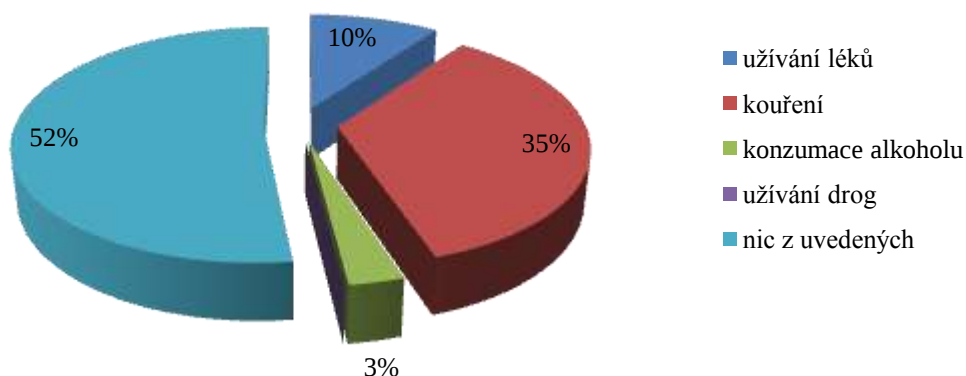

Graf 12 Struktura respondentů dle psychických stavů (vlastní zpracování)

4.11 Zaznamenal(a) jste v současnosti vyšší užívání psychoaktivních látek?

Reakce na psychické problémy v souvislosti s nezaměstnaností bylo různé. Z dotazovaných 35 % začalo více kouřit, 10 % užívá ve větší míře léky, 3 % se přiznala, že nadměrně konzumuje alkohol. Avšak nikdo neuvedl, že by v důsledku s nezaměstnaností začal více užívat drogy. Zato celých 52 % si myslí, že je nezaměstnanost z hlediska četnosti užívání psychoaktivních látek neovlivnila.

Podíl dotazovaných v závislosti na četnosti užívání psychoaktivních látek

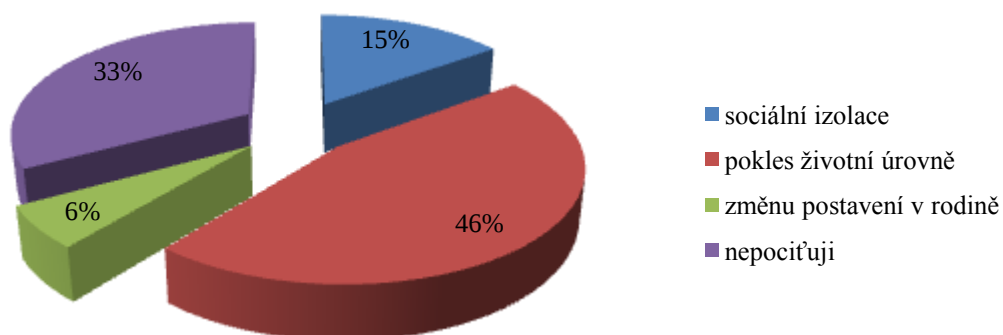
Graf 13 Podíl dotazovaných v závislosti na četnosti užívání psychoaktivních látek
(vlastní zpracování)

4.12 Pociťujete některý ze sociálních dopadů?

Velký vliv na sociální vnímání má délka nezaměstnanosti, proto jsem se snažila zjistit, zda nezaměstnaní pociťují nějaké sociální změny.

Necelá polovina dotazovaných (46 %) pociťuje pokles životní úrovně. 33 dotazovaných uvedlo, že nepociťují žádnou změnu týkající se sociálních dopadů. Se sociální izolací se potýká 15% respondentů. Změnu postavení v rodině vnímají jako nejhorší sociální dopad 6 dotazovaných.

Podíl respondentů na sociálních dopadech

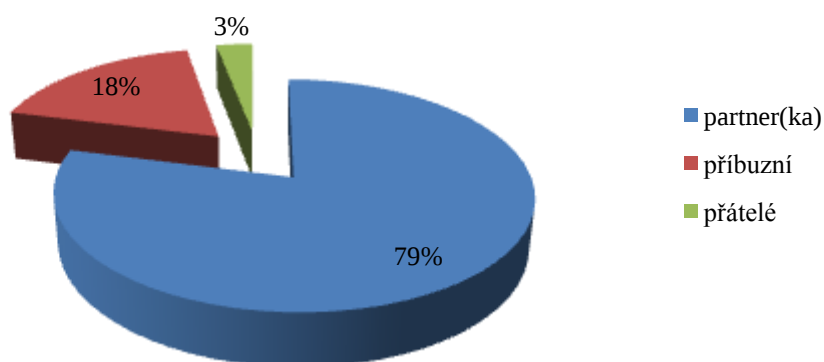
Graf 14 Podíl respondentů na sociálních dopadech (vlastní zpracování)

4.13 Kdo je nyní Vaší největší oporou?

U nezaměstnaného představuje psychická podpora velmi důležitou roli.

Životní partner představuje velkou podporu u nezaměstnaných lidí pro neuvěřitelných 79 % z dotazovaných. Příbuzní jsou oporou pro 18 % respondentů. Z těchto výsledků je vidět, jak důležitá je rodina pro psychickou pohodu jedince. Pouhá 3 % dotazovaných shledává důležitou psychickou podporu ve svých přátelích.

Největší podpora dotazovaných z lidského hlediska

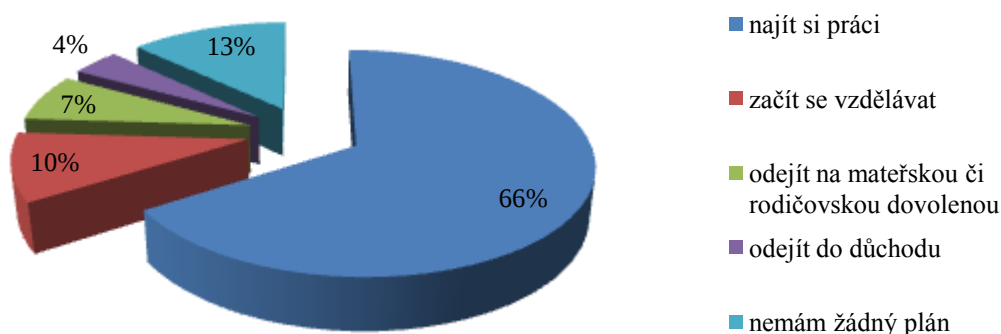

Graf 15 Největší podpora dotazovaných z lidského hlediska (vlastní zpracování)

4.14 Jaký je Váš plán do nejbližší budoucnosti?

Graf 16 uvedený níže přehledně zobrazuje, jaké plány do budoucnosti dotazované osoby mají. Největší procento zastoupení (66 %) tvoří ti, kteří si chtějí najít práci. Udivil mě poměrně vysoký počet (13 %) ze všech respondentů, kteří nemají žádný plán do budoucna. Jednalo se především o starší dotazované (nad 51 let), kteří by nejraději odešli do důchodu.

Rozložení dotazovaných dle plánu do budoucnosti

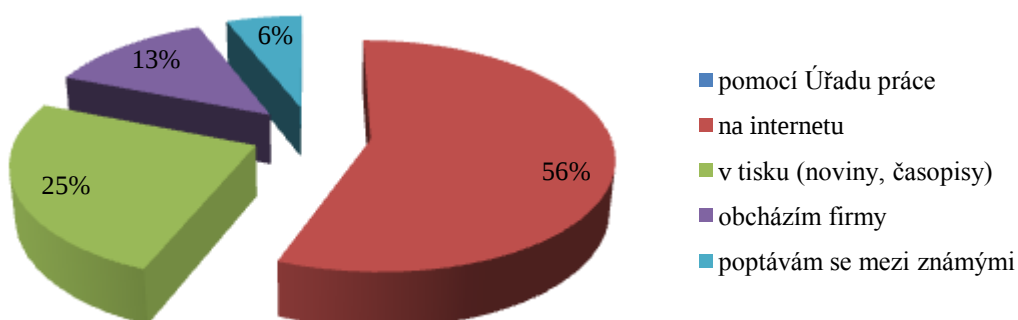

Graf 16 Rozložení dotazovaných dle plánu do budoucnosti (vlastní zpracování)

4.15 Jakým způsobem hledáte práci?

U této otázky bylo překvapivé zjištění, že nikdo nespolehá na pomoc od Úřadu práce. Nejvíce dle grafu jsou zastoupeni respondenti, kteří práci hledají pomocí internetu. Čtvrtina ze všech prochází tisk (noviny, časopisy) pomocí kterého odpovídá na inzeráty daných firem. Obcházení firem zvolilo 13 % a mezi známými se poptává 6 % dotazovaných.

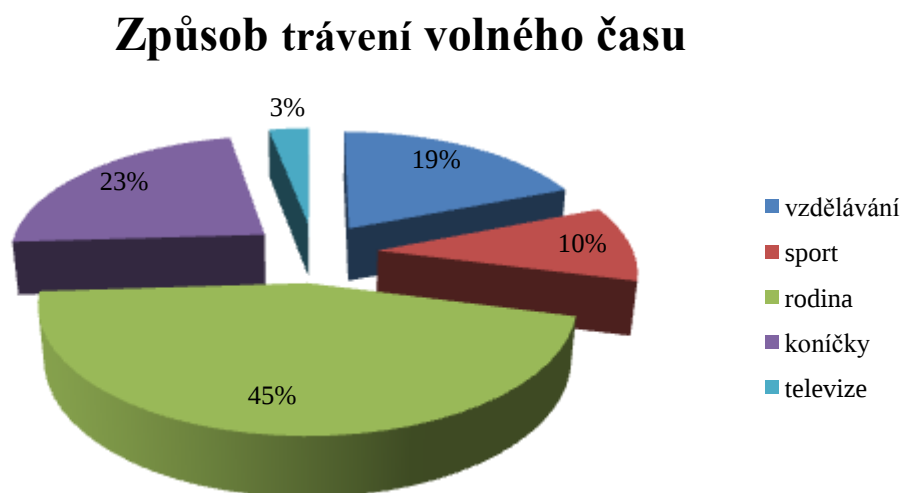
Způsoby hledání práce

Graf 17 Způsoby hledání práce (vlastní zpracování)

4.16 Co nejraději děláte ve volném čase?

Otázka „Co nejraději děláte ve volném čase“ je přehledně vyhodnocena v grafu 19. Je dobré, že většina dotazovaných dává přednost rodině (45 %), koníčkům (23 %) a vzdělávání (19 %) před sledováním televize (3 %).

Graf 18 Způsob trávení volného času (vlastní zpracování)

Jak jsem předpokládala, nezaměstnanost opravdu postihuje více ženy než muže. Získat dotazníky od stejného počtu mužů a žen bylo náročné. Jednak to bylo zaviněno tím, že mužů se vyskytovala na Úřadu práce o dost méně než žen a taky jejich přístup k vyplňování byl odmítavější než u žen. Také si myslím, že ženy odpovídali na dotazník pravdivěji než muži. Zhruba polovina mužů totiž tvrdila, že nemá žádné psychické ani sociální problémy v nezaměstnanosti.

Z hlediska psychosociální dopadů si myslím, že většina nezaměstnaných se stydí za svoje problémy, nebo si je nechce přiznat. Ukázaly tak grafy, ve kterých počet těch, kteří nepocítují žádné psychosociální dopady, vždy převyšuje hranici 40 % z celkového počtu dotazovaných.

5 Osudy a příběhy nezaměstnaných

V době, kdy jsem chodila na Úřad práce ve Žďáře nad Sázavou, se mi spoustu lidí svěřila se svými starostmi a trápením. Rozhodla jsem se proto, že zde napíšu pár těchto příběhů, abyste si mohli udělat obrázek, jak se doopravdy nezaměstnaní cítí a co vlastně prožívají. Posuďte sami:

Muž, 54 let (přes 2 roky nezaměstnaný):

„Zhruba před 5 lety mi bylo pracovníky zde na úřadu doporučeno, abych se odhlásil z evidence a začal doma pečovat o svoje částečně bezmocné rodiče. Jelikož by mi, jakožto bývalému oceláři, asi stejně jen těžko mohli nějakou práci nabídnout. Byl jsem ujišťován, že v případě úmrtí rodičů mi vznikne nárok na podporu v nezaměstnanosti, a tak jsem tedy o rodiče začal pečovat. Z počátku to práce nijak těžká ani náročná nebyla, protože rodiče měli „pouze“ druhý stupeň bezmocnosti, ale s postupem času, jak rodiče stárli a ztráceli své síly, se tato práce stávala stále náročnější. Když mi pak oba rodiče (87 a 92 let) na přelomu roku 2010 - 2011 krátce po sobě zemřeli, přihlásil jsem se znovu do evidence nezaměstnaných. Na úřadu mi však bylo sděleno, že nemám nejen nárok na žádnou podporu v nezaměstnanosti, ale že nemám ani nárok na žádné sociální dávky. A tak jsem zůstal ve svých 52 letech zcela bez finančních prostředků. Nikdo mi nebyl ochotný ani vysvětlit z čeho mám vlastně žít, když téměř žádná volná pracovní místa nejsou. V současnosti jsem přihlášen do rekvalifikačního kurzu, i když pochybuji, že mi to pomůže sehnat práci. Musím si půjčovat peníze tak různě po kamarádech a už vlastně nemám ani pro co žít, jelikož žena s dcerou mě opustili.“

Žena, 51 let (1 rok v evidenci nezaměstnaných):

„Pracovala jsem téměř 30 let u jedné firmy, byl to jako můj druhý domov. Došlo však na výměnu vedení. Mladý vedoucí si přijal mladou sekretářku, a tak jsem přišla o práci. Paradoxem je, že vyhozeni byli ti, co zde pracovali nejdéle. Najednou jsem byla ve svých 50 letech stará a nepotřebná. Nyní jsem už přes rok tady na pracovním úřadu a pochybuji, že si vůbec ještě nějakou práci najdu.“

Žena, 32 let (půl roku nezaměstnaná):

„Po mateřské dovolené jsem nemohla sehnat práci a tak jsem nastoupila na úřad práce. Letos v únoru mi na úřadu řekli, že se musím hlásit na poštu, kterou mám kousek od domu. První schůzka byla 13., já však zapomněla a přišla o den později. Neudělala jsem to schválně, mám totiž nemocnou maminku, o kterou se musím každý den starat, a tak se mi popletly dny. Koncem března mi přišlo vyjádření, že budu z Úřadu práce vyřazena. Jestli přijdu o sociální dávku, netuším, jak to dál budu zvládat. Co takovému člověku, jako jsem já, zbývá?“

Prožívání ztráty zaměstnání je pro většinu lidí závažnou psychickou i sociální zátěží. A to i za předpokladu, že dotyční jsou o propuštění předem informováni. Dlouhodobá nezaměstnanost postihuje celou psychiku člověka, což je provázeno sociální izolovaností od ostatních a úbytkem sociálních kontaktů. Pro takové jsem v kapitole číslo 6 sepsala několik rad a postupů, jak toto těžké období přežít.

6 Rady pro nezaměstnané

Následující řádky by Vám měly dát návod, jak postupovat, jestliže se nacházíte v této situaci nebo Vám ztráta zaměstnání teprve hrozí. Informace jsem čerpala především s portálu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

6.1 Obecné rady

Jako nezaměstnaní byste měli pravidelně navštěvovat úřady práce, kde by měli mít přehled o pracovních možnostech v daném městě a jeho okolí. O tom jak postupovat na úřadech práce a o právech a povinnostech nezaměstnaných se více dozvíte v kapitole 6.2 a 6.3.

Určitě je velmi dobré začít hledat práci co nejdříve, a to i přesto, že do evidence úřadu práce Vás vezmou až v den následující po skončení pracovního poměru. Je třeba si uvědomit, že zvláště u profesí, kde se vyžaduje středoškolské nebo vyšší vzdělání, trvá výběr nových zaměstnanců i několik měsíců (vypsání výběrového řízení, absolvování vstupních pohovorů, vyhodnocení kandidátů).

Kromě tradičních způsobů, jakými je čtení inzerátů v tisku či dotazování se v podnicích, existují i způsoby další. Každý úřad práce například uveřejňuje seznam volných míst v daném okrese na své nástěnce. V dnešní době počítačů již však není třeba trmácet se pro tuto informaci až na úřad práce. Pokud máte přístup k počítači s připojením k internetu (knihovny, internetové kavárny,...), můžete potřebné informace získat odsud. Pokud počítač nemáte, můžete zajít na nejbližší úřad práce; kde jsou informační kiosky MPSV bezplatně k dispozici. Hledat však nemusíte jen na portále MPSV, můžete využít i možnosti, které nabízejí agentury práce a různé internetové stránky zaměřené na tuto problematiku. Pro lepší orientaci na trhu práce a pro zlepšení šancí při hledání zaměstnání můžete také využít Job clubů pořádaných úřady práce. (Antošová, 2012)

Pokud se nedaří nalézt práci delší dobu, je důležité neztrácet energii a elán. Není vždy příjemné přiznat se kamarádům, že stále nemáme zaměstnání nebo že nás propustili. Na druhou stranu to mohou být právě oni, kdo vědí o nějaké možnosti. Další cestou je oslovit své známé, e-mailem jim sdělit o jaké místo máme zájem. Nedoporučuji zasílat životopis hromadným e-mailem. Svůj životopis pošlete známým až po diskusi o konkrétní pracovní možnosti.

Souhrnné nabídky pracovních míst je možno sledovat na pracovních portálech. Internet nám ale nemůže pomoci i v hledání informací o společnostech, kde bychom se mohli uplatnit – lze si najít společnosti působící v dané lokalitě, projít si aktuálně otevřené pozice a zaslat životopis. Životopis se vyplatí zaslat na personální oddělení i v případě, že nenajdeme vhodnou pozici. Co není dnes, může být zítra.

Často se nyní zmiňuje hledání zaměstnání pomocí sociálních sítí. Pod tímto pojmem si ale bohužel většinou představujeme Facebook. Facebook je sociální síť soukromého charakteru a aktivita kandidátů, kteří se ucházejí o práci, může být tímto nástrojem sledována. Lidé si mnohdy neuvědomí, co všechno světu sdělili nebo jakou fotku právě zveřejnili. I přesto je spousta společností, které i na svých facebookových stránkách zmíní poptávku po zaměstnancích.

6.2 Práva a povinnosti nezaměstnaných

Do evidence uchazečů o zaměstnání budete zařazeni ode dne podání žádosti o zprostředkování zaměstnání.

Požádáte-li o zprostředkování zaměstnání nejpozději do tří pracovních dnů po skončení zaměstnání, budete zařazeni do této evidence ode dne následujícího po skončení zaměstnání.²

Žádosti o zprostředkování zaměstnání je třeba podat osobně, zaslání žádosti poštou nebo elektronicky zákon neumožňuje.

² Pokud Vám tedy skončil pracovní poměr např. k 30. 6., potom se zajděte na úřad práce zaevidovat mezi 1. 7. až 3. 7. Pokud na tyto dny vychází státní svátek nebo sobota či neděle, lhůta se o tyto dny prodlužuje. Pokud je tedy 2. 7. sobota a 3. 7. neděle, můžete se zaevidovat do úterý 5. 7. a v evidenci přitom budete vedeni úřadem práce od 1. 7. (MPSV, 2013)

Pokud splňujete zákonem stanovené podmínky, úřad práce Vás zařadí do evidence uchazečů o zaměstnání. Pokud však tyto podmínky nesplňujete, vydá o tom úřad práce rozhodnutí

Máte povinnost oznámit úřadu práce nástup do zaměstnání nejpozději do 8 kalendářních dnů. Pokud v průběhu evidence využijete možnost přivýdělků, tzv. nekolidující zaměstnání, máte povinnost oznámit výkon nekolidujícího zaměstnání nejpozději v den nástupu k výkonu této činnosti. Nesplnění těchto podmínek by mohlo vést k sankčnímu vyřazení, což by mohlo negativně ovlivnit vaši případnou další evidenci na úřadu práce.

6.3 Jak postupovat na úřadu práce

Jakmile Vám skončí výpovědní lhůta, požádejte úřad práce v místě Vašeho trvalého bydliště o zprostředkování zaměstnání vyplněním Žádosti o zprostředkování zaměstnání. Můžete také vyplnit elektronickou verzi této žádosti. Výhodou elektronické verze je, že data vyplněná v této žádosti můžete použít také například v Žádosti o podporu v nezaměstnanosti. Pokud jsou obě žádosti správně vyplněny, při tisku se na formuláři vytiskne čárový kód.

Při první návštěvě na úřadu práce si s sebou nezapomeňte vzít platný občanský průkaz nebo jiný doklad Vaší totožnosti, např. cestovní pas. Dále je nutné si s sebou vzít doklad o ukončení pracovního poměru, doklad o výkonu jiné výdělečné činnosti, u osoby samostatně výdělečně činné potvrzení o době trvání účasti na důchodovém pojištění a o vyměřovacím základu, potvrzení o ukončené náhradní době (např. návrat z mateřské dovolené, péče o osobu blízkou, pobírání plného invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně), abyste mohli být ihned zařazeni do evidence uchazečů o zaměstnání.

Pokud máte k dispozici potvrzení o zaměstnání (zápočtový list) a potvrzení o výši průměrného výdělku nebo evidenční list důchodového pojištění, vezměte si tyto doklady také s sebou.

U veškerých podkladů, které má uchazeč o zaměstnání povinnost doložit na úřadu od státních orgánů, je možné zmocnit úřad práce k tomu, aby si je obstaral sám.

Pracovníci úřadu práce se Vám budou snažit najít takovou práci, která by vyhovovala Vaším možnostem a představám, pokuste se je proto přesně formulovat. Přesto se může

stát, že budete poslání na volné místo, které se Vám nebude zdát úplně ideální. V takovém případě je dobré vědět, že:

- v případě odmítnutí vhodného zaměstnání bez uvedení vážných důvodů můžete být z evidence sankčně vyřazeni,
- vhodné zaměstnání je takové zaměstnání, které odpovídá zdravotní způsobilosti uchazeče a pokud možno jeho kvalifikaci, schopnostem, dosavadní délce doby zaměstnání, možnosti ubytování a dopravní dosažitelnosti zaměstnání,
- délka pracovní doby vhodného zaměstnání musí činit nejméně 80 % stanovené týdenní pracovní doby a zaměstnání musí být sjednáno na dobu neurčitou, nebo na dobu určitou delší než 3 měsíce. Vhodné zaměstnání dále musí zakládat povinnost odvádět pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. (MPSV, 2013)

Podpora

Výše podpory v nezaměstnanosti se vám stanoví z průměrného měsíčního čistého výdělku, který byl u vás zjištěn a naposledy používán pro pracovněprávní účely ve vašem posledním ukončeném zaměstnání v rozhodném období, tj. v posledních dvou letech před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání. V případě, že jste naposledy před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání vykonávali samostatnou výdělečnou činnost, výše podpory v nezaměstnanosti se vám stanoví procentní sazbou z posledního vyměřovacího základu v rozhodném období.

Výše podpory v nezaměstnanosti činí první 2 měsíce podpůrčí doby 65 %, další 2 měsíce 50 % a po zbývajících podpůrčí dobu 45 % průměrného měsíčního čistého výdělku nebo vyměřovacího základu. Délka podpůrčí doby je stanovena u osob do 50 let na 5 měsíců, od 50 do 55 let na 8 měsíců a nad 55 let 11 měsíců.

Ukončíte-li poslední zaměstnání před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání bez vážného důvodu sami nebo dohodou se zaměstnavatelem, činí výše podpory v nezaměstnanosti 45 % průměrného měsíčního čistého výdělku nebo vyměřovacího základu.

Sociální a zdravotní pojištění

Zdravotní pojištění za vás po dobu evidence na úřadu práce bude hradit stát.

Sociální pojištění vám hrazeno nebude, pouze doba, po kterou budete vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání, se vám započítává jako účast na důchodovém pojištění, a to po dobu, kdy vám náleží podpora v nezaměstnanosti, a nejvýše v rozsahu jednoho roku po dobu, kdy vám podpora nenáleží.

6.4 Psychosociální pomoc nezaměstnaným

Nezaměstnanost lépe zvládají lidé, kteří ji vnímají spíše jako svoji novou osobní šanci prosadit se na trhu práce. Velkou roli tu ovšem hraje pohlaví, věk, kvalifikace, ale také pracovní zkušenosti a dovednosti, finanční prostředky a délka ztráty zaměstnání.

U dlouhodobě nezaměstnaných lidí se potvrdilo, že šíře sociálních kontaktů postupně klesá. A také, že s délkou nezaměstnanosti a s rostoucím věkem klesá i počet lidí tvořících sociální oporu nezaměstnanému. Pokud byli Vaše předchozí pracovní vztahy s kolegy uspokojivé, je dobré si je nadále udržet. Je také dobré věnovat se koníčkům, na které člověk neměl dříve čas, i tak si můžete najít nové přátele, kteří Vám mohou být oporou.

Bohužel se často stává, že se nezaměstnaní začínají izolovat a dostávají se do začarovaného kruhu. Je důležité neztrácet naději a nepodléhat tlaku nepříznivé situace, naplánovat si pravidelné denní aktivity. Využít čas můžete třeba ke zhodnocení dosavadních pracovních, ale i životních zkušeností.

6.4.1 Pomoc ze strany psychologů

Pokud jste na tom po psychické stránce velmi špatně, máte například pocit dlouhodobé deprese, je nejlepší navštívit některého z psychologů, který Vám zaručí odbornou pomoc (např. pomocí psychologického intervenčního programu).

K efektivní strategii pro nezaměstnané patří tzv. psychologický intervenční program. Jeho cílem je především redukce stresu nezaměstnaného, získání sebejistoty. Dále osvojení si potřebných sociálních dovedností, jako jsou dovednost hledat novou práci, nebo schopnost nabídnout sebe samého na trhu práce. Řeší se tu také problémy typu co dělat, je-li zamítnuta žádost o zaměstnání a podobné.

6.4.2 Pomoc ze strany rodiny

Je zřejmé, že ztráta zaměstnání se dotýká celé rodiny, ne pouze nezaměstnaného. Pokud zůstanete bez práce, Vaše rodina je tu proto, aby Vás podpořila a dodala Vám sebevědomí. Jestli dojde na snížení rodinného rozpočtu, neznamená to, že se vzdáte všech svých aktivit a partner či děti žijí bez omezení. Úsporná opatření by měla zasáhnout rodinu rovnoměrně.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce byla zpracována na téma: „Psychosociální dopady nezaměstnanosti“.

Důležité je, abychom si uvědomili, že s růstem nezaměstnaných osob zároveň rostou i sociální a psychologické dopady, které negativně působí na celou společnost. Analýza vybraného regionu ukázala, že nezaměstnanost postihuje především tzv. rizikové skupiny lidí. Ve Žďárském regionu se jedná zejména o skupinu mladých lidí ve věku 18 – 26 let, osoby se základním vzděláním a bez odborné kvalifikace, ženy s malými dětmi a především dlouhodobě nezaměstnaní. Vzhledem k zvyšujícím se nárokům na kvalifikaci a dovednosti, bude pro tyto rizikové skupiny stále obtížnější získat uplatnění na trhu práce. Úřadu práce ve Žďáře nad Sázavou bych doporučila zaměřit se převážně na tyto skupiny lidí a poskytovat jim veškerou dostupnou pomoc, především v oblasti poradenství, která by mohla zmírnit případné negativní dopady nezaměstnanosti.

Prvním cílem mé práce bylo posouzení a akcentace významu práce pro jednotlivce. Mít stálé zaměstnání patří mezi základní hodnoty české populace, jelikož práce dává člověku určitý řád a značná část lidí má k práci kladný vztah. Existuje však malé procento lidí, kterým vyhovuje nicnedělání a rádi žijí z příjmů druhých, či ze státních podpor.

Dalším cílem byla specifikace psychosociálních faktorů ovlivňujících životní jistoty nezaměstnaných a analýza nezaměstnanosti z hlediska psychosociálních dopadů na člověka v životní situaci ztráty zaměstnání. Dotazníkové šetření ukázalo, že většina dotazovaných prožívá psychickou či sociální deprivaci v důsledku nezaměstnanosti. Ovšem ne každý se k negativním dopadům dokáže veřejně přiznat. Má práce poukazuje na to, že ztráta pracovní a životní jistoty, postihuje ve svých důsledcích celou psychiku člověka. Velmi záleží na obranných reakcích člověka, na sociálním zázemí, na jeho vnitřní odolnosti, na tom zda a v jaké míře jsou postiženy jednotlivé složky jeho psychického života.

Na závěr jsem se rozhodla sepsat pár doporučení pro ty, kteří ztrátu zaměstnání utrpěli:

Snažte se nepropadnout úplné beznaději a nevnímejte konec pracovního poměru jako ohrožení, nýbrž jako novou osobní šanci k získání lepšího uplatnění na trhu práce.

Zažehňte své pochmurné myšlenky a nepřirovňávejte odchod z práce k tragédii. Spíše se pokuste smířit s realitou a ještě ve výpovědní lhůtě aktivně pátrejte po nových pracovních příležitostech.

Věnujte se trvale nějaké činnosti, např. četbě, péči o dům nebo zahradu, či nějakým koníčkům. Můžete tím předejít možnému nástupu deprese z nezdarů.

Přijměte dočasně i podřadnou práci, neztratíte tak Vaše pracovní návyky.

Vyhněte se pití alkoholu. Ten Vám možná pomůže zmírnit stres, ale duševní podporu lze nalézt i jinde, např. u rodiny, u bližních, přátel apod.

Vyplatí se najít si čas na osobní zvyšování kvalifikace, dobré je zkusit prohloubit znalost cizích jazyků.

Nebojte se kontaktovat firmy, nevyplácí se totiž spoléhat jen na pomoc úřadu práce. Sledujte inzerci a internet, poptávejte se po známých.

Pokud je třeba konzultujte svoje problémy s psychologem, je kvalifikovaný a určitě Vám dokáže pomoci.

Nepodceňujte se, raději si uvědomte svoji hodnotu a přednosti. Věřte, že naděje umírá poslední.

Seznam odborné literatury

- ANTOŠOVÁ, Klára. Jak hledat zaměstnání. *Psychologie dnes*. 2012, č. 1, s. 44-45.
- BOLLA-MLÁDKOVÁ, Jindra. Nezaměstnanost je načasovaný dynamit. *Psychologie dnes*. 2001, č. 10, s. 14-15.
- BUCHTOVÁ, Božena. Nezaměstnanost je jako nevyléčitelná nemoc. *Psychologie dnes*. 1999, č. 5, s. 8-11.
- BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 236 s. ISBN 80-247-9006-8.
- ČERVENKA, Jan, Lenka SVOBODOVÁ a Jiří VINOPAL. *Jak je v Česku vnímána práce*. Vyd. 1. Editor Naděžda Čadová, Miloš Paleček. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, 228 s. ISBN 80-733-0103-2.
- HUČÍN, Jakub, Martina HŘEBÍČKOVÁ. Koláče jsou i bez práce. *Psychologie dnes*. 2003, č. 12, s. 9-13.
- MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 1.vyd. Praha: Slon - sociologické nakladatelství, 1994, 151 s. ISBN 80-901-4249-4.
- Práce a sociální politika: měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí*. Praha: Press Publishing Group, s. r. o., 2013, roč. 10, č. 4. ISSN 0049-0962. Dostupné z: <http://noviny.mpsv.cz>
- SAMUELSON, P. A. a NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. 13. vyd., Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995, 1011 s. ISBN 80-205-0494-X.
- ŠEVELOVÁ, Irena. Jsem bez práce. *Psychologie dnes*. 2009, č. 4, s. 38-39.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, 870 s. ISBN 80-717-8802-3.

Seznam internetových zdrojů

MPSV.CZ - Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/>

Okres Žďár nad Sázavou. *Naše města: S mapou a kompasem za krásami měst a obcí* [online]. 2010, [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.nasemesta.cz/vysocina/okres-zdar-nad-sazavou/>

Zákon o zaměstnanosti - Část V. - Aktivní politika zaměstnanosti. *Zákon o zaměstnanosti* [online]. 1998, 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zamestnanost/cast5.aspx>

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vzorec pro výpočet míry nezaměstnanosti (zdroj: vlastní zpracování)	12
Obrázek 2 Míra nezaměstnanosti v okresech ČR k březnu 2013 (zdroj: mpsv.cz)	24

Seznam tabulek

Tabulka 1 Přehled nezaměstnanosti v okrese Žďár nad Sázavou (zdroj: mpsv.cz)	25
Tabulka 2 Vzdělání v závislosti na době nezaměstnanosti (vlastní zpracování)	30

Seznam grafů

Graf 1 Zastoupení respondentů dle pohlaví (vlastní zpracování)	27
Graf 2 Věková struktura respondentů (vlastní zpracování)	27
Graf 3 Věková struktura respondentů v závislosti na pohlaví (vlastní zpracování)	28
Graf 4 Složení respondentů dle vzdělání (vlastní zpracování)	29
Graf 5 Zkušenost s nezaměstnaností v minulosti dle vzdělání (vlastní zpracování)	29
Graf 6 Účast na daných aktivitách v závislosti na pohlaví (vlastní zpracování)	31
Graf 7 Spokojenost s přístupem pracovníků na ÚP (vlastní zpracování)	32
Graf 8 Způsoby čerpání finančních prostředků (vlastní zpracování)	32
Graf 9 Představa o hrubé měsíční mzdě (vlastní zpracování)	33
Graf 10 Snížení měsíčního příjmu v důsledku nezaměstnanosti (vlastní zpracování) ...	34
Graf 11 Podíl respondentů z hlediska psychosomatických změn (vlastní zpracování) ..	34
Graf 12 Struktura respondentů dle psychických stavů (vlastní zpracování)	35
Graf 13 Podíl dotazovaných v závislosti na četnosti užívání psychoaktivních látek	36
Graf 14 Podíl respondentů na sociálních dopadech (vlastní zpracování)	36
Graf 15 Největší podpora dotazovaných z lidského hlediska (vlastní zpracování)	37
Graf 16 Rozložení dotazovaných dle plánu do budoucnosti (vlastní zpracování)	38
Graf 17 Způsoby hledání práce (vlastní zpracování)	38
Graf 18 Způsob trávení volného času (vlastní zpracování)	39

Seznam příloh

Příloha 1 Dotazník	53
--------------------------	----

Přílohy

Příloha 1 Dotazník

Vážený respondente,

jmenuji se Lenka Zapletalová a studuji na Vysoké škole Polytechnické v Jihlavě. Vaše anonymní odpovědi na tento dotazník budou sloužit jako podklady pro mou bakalářskou práci, která se zabývá psychosociálními dopady nezaměstnanosti. Zvolte vždy právě jednu odpověď, která nejvíce odpovídá Vaší osobě.

1. Pohlaví:
 - a) žena
 - b) muž
2. Věk:
 - a) 18 – 26 let
 - b) 27 – 35 let
 - c) 36 – 50 let
 - d) 51 a více let
3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - a) základní
 - b) střední bez maturity
 - c) střední s maturitou
 - d) vyšší odborné (dis.)
 - e) nižší vysokoškolské (Bc.)
 - f) vysokoškolské (Mgr., Ing., PhD., MUDr., apod.)
4. Délka Vaší nezaměstnanosti k dnešnímu dni?
 - a) do 1 měsíce
 - b) 1 – 3 měsíce
 - c) 4 – 6 měsíců
 - d) 6 – 12 měsíců
 - e) více než 1 rok
5. Byl(a) jste na úřadu práce již v minulosti evidován(a)?
 - a) ano
 - b) ne
6. Absolvoval(a) jste v minulosti rekvalifikační kurz či veřejně prospěšnou práci?
 - a) ano, rekvalifikaci
 - b) ano, veřejně prospěšnou práci
 - c) ano, obojí
 - d) ne

7. Jak jste spokojen(a) s přístupem pracovníků na Úřadu práce?
- a) zcela spokojena(a)
 - b) spíše spokojen(a)
 - c) spíše nespokojen(a)
 - d) zcela nespokojen(a)
8. Z jakých finančních prostředků převážně čerpáte?
- a) z podpory, kterou pobírám na ÚP
 - b) ze státních dávek
 - b) z částečného důchodu
 - c) z úspor
 - d) z půjček (z bank, od kamarádů)
 - e) přivydělávám si brigádně
9. Za jakou měsíční hrubou mzdu jste ochotna(ochoten) nastoupit do práce?
- a) 8 000 Kč (minimální mzda)
 - b) 8 000 – 10 000 Kč
 - c) 11 000 – 15 000 Kč
 - d) 16 000 – 20 000 Kč
 - e) 21 000 – 25 000 Kč
 - f) 26 000 Kč a více
10. O kolik se snížil Váš měsíční příjem jako nezaměstnanému?
- a) 100 – 1 000 Kč
 - b) 1 000 – 3 000 Kč
 - c) 3 000 – 6 000 Kč
 - d) o více než 6 000 Kč
11. Pociťujete nějaké psychosomatické změny?
- a) ano, nadměrnou únavu
 - b) ano, nespavost
 - c) ano, bolesti hlavy
 - d) ano, zažívací potíže
 - e) ano, zvýšený krevní tlak
 - f) ne
12. Pociťujete v současnosti nějaký z níže uvedených psychických stavů z důvodu nezaměstnanosti?
- a) depresivní stavy (smutek, lítostivost)
 - b) pocit méněcennosti (zbytečnosti)
 - c) úzkost a strach
 - d) zlost a vztek
 - e) nepociťuji

13. Zaznamenal(a) jste v současnosti vyšší užívání psychoaktivních látek?
- a) ano, užívám často léky
 - b) ano, více kouřím
 - c) ano, konzumuji více alkohol
 - d) ano, užívám více drogy
 - e) nezaznamenal(a)
14. Pociťujete některý ze sociálních dopadů?
- a) ano, sociální izolaci
 - b) ano, pokles životní úrovně
 - c) ano, změnu postavení v rodině
 - e) nepociťuji
15. Kdo je nyní Vaší největší oporou?
- a) partner(ka)
 - b) příbuzní
 - c) přátelé
16. Jaký je Váš plán do nejbližší budoucnosti?
- a) najít si práci
 - b) začít se vzdělávat
 - c) odejít na mateřskou či rodičovskou dovolenou
 - d) odejít do důchodu
 - e) nemám žádný plán
17. Jakým způsobem hledáte práci?
- a) pomocí Úřadu práce
 - b) na internetu
 - c) v tisku (noviny, časopisy)
 - d) obcházím firmy
 - e) poptávám se mezi známými
18. Co nejraději děláte ve volném čase?
- a) vzdělávám se
 - b) sportuji
 - c) věnuji se rodině
 - d) věnuji se koníčkům
 - e) sleduji televizi